

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМ. И.АЛТЫНСАРИНА**

**ҚАЗАҚСТАНДА ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫ
Талдамалық анықтама**

**СОСТОЯНИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В КАЗАХСТАНЕ
Аналитическая справка**

**Астана
2016**

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им.И.Алтынсарина

ҚАЗАҚСТАНДА ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫ

Талдамалық анықтама

СОСТОЯНИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Аналитическая справка

**Астана
2016**

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2016 жылғы 17 маусымдағы №5 хаттама).

Қазақстанда үштілді білім беру жағдайы. Талдамалық анықтама. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 34 б.

Рекомендовано к изданию решением ученого совета Национальной академии образования им. И.Алтынсарина (протокол №5 от 17 июня 2016 г.).

Состояние трехязычного образования в Казахстане. Аналитическая справка. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2016. – 34 с.

Бұл жұмыста Үштілді білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған Жол картасын жүзеге асыру аясында Қазақстандағы жалпы орта білім беру, техникалық және кәсіптік және жоғары білім беру деңгейлерінде үштілді білім беруге жүргізілген мониторинг қорытындысы ұсынылған.

Талдамалық анықтама мектеп мұғалімдеріне, колледждер мен жоғары оқу орындарының оқытушыларына, білім беру басқармаларының басшыларына, үштілді оқыту саласындағы барлық мамандарға арналған.

В настоящей работе представлены итоги мониторинга трехязычного образования на уровне общего среднего образования, технического и профессионального и высшего образования в Казахстане, проведенного в рамках реализации Дорожной карты развития трехязычного образования на 2015-2016 годы.

Аналитическая справка адресована учителям школ, преподавателям колледжей и вузов, руководителям управлений образования, всем специалистам в области трехязычного обучения.

Кіріспе

Талдамалық анықтаманы құрастыруда барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруді жүзеге асыру бойынша ағымдағы жағдайға талдау жасалды. Осыған сәйкес төмендегілерді жүзеге асыру үшін мониторинг жүргізілді:

– барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілетін мониторингтің құрылымы мен технологиялық карталары әзірленді;

– барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге мониторинг жүргізуде ақпараттар жинау және мәліметтер базасын өңдеу жүргізілді;

– барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторинг мәліметтеріне талдау жасалды;

– барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруді жүзеге асыру жағдайы бойынша жұмыс нәтижелері қорытылды және қорытындылар тұжырымдалды.

Көрсетілген әрекеттердің бәрі дерлік барлық деңгейдің бастауыш білім беру ұйымдарынан ақпарат жинау негізінде елде үштілді білім беруді алға жылжытудың шынайы көрінісін анықтау болып табылатын мониторинг жүргізудің негізгі мақсатына жетудің қадамдық алгоритмі болып саналады. Атап айтқанда, барлық технологиялық карталар осы мақсатқа сәйкес құрастырылды және мониторинг жүргізудің технологиялық тәртібі анықталды, сонымен қатар жоғары білім беру деңгейінде - ұлттық және мемлекеттік жоғары оқу орындары, техникалық және кәсіптік білім беру деңгейінде – гуманитарлық және педагогикалық колледждер, орта білім беру деңгейінде – үштілді оқыту бағдарламаларын іске асырушы мектептерден сауалнама алынғаннан кейін сауалнамаға жауап берушілердің жиынтық нәтижесі жасалды.

Мониторингке барлығы:

– 37 ұлттық және мемлекеттік жоғары оқу орындарынан – 28 жоғары оқу орындары қатысты, Қазақ ұлттық аграрлық университеті, С.Д.Асфендияров атындағы қазақ ұлттық медициналық университеті, Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақ ұлттық өнер университеті, Қарағанды мемлекеттік индустриалдық университеті, Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, Семей мемлекеттік педагогикалық университеті, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік фармацевтика академиясы сияқты жоғары оқу орындары мониторингке қатыспады;

– 22 мемлекеттік гуманитарлық және педагогикалық колледждерден – 14 колледж қатысты, Қ.Дүтбаева атындағы Атырау гуманитарлық колледжі, Ж.Мусин атындағы педагогикалық колледжі, Астана қ. гуманитарлық колледжі, М.Мәметова атындағы Қызылорда гуманитарлық колледжі және Маңғыстау гуманитарлық колледжі мониторингке қатыспады;

– 166 орта білім беру ұйымдарынан – 120 мектеп қатысты.

1 Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторингтің құрылымы және технологиялық карталары

Орта білім беру ұйымдарындағы үштілді білім беруге жүргізілген мониторингтің жалпы құрылымы келесі бөлімдерден тұрады:

I. Жалпы мәліметтер.

II. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер.

III. Оқу ресурстары.

IV. Бағалау жүйесі.

V. Көптілді білім беруді кадрлық қамтамасыз ету.

«**I. Жалпы мәліметтер**» бөлімінде бір технологиялық карта (ТК I.1 білім беру ұйымдары туралы жалпы мәліметтер) бар. Онда сауалнамаға жауап берушілер білім беру ұйымының толық заңды атауын, оның мекенжайын, байланыс телефондарын, мектептегі оқыту тілін (қазақ, орыс, ұйғыр, өзбек, тәжік), ұйымның осы бағыттағы жұмыс тәжірибесін (қай жылдан бастап және неше жыл), сонымен қатар басшылардың және үш/көптілді білім беру бойынша жауапты қызметкерлер туралы мәліметтерді көрсетуі қажет.

«**II. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер**» деп аталатын екінші бөлім сынып бойынша апталық оқу уақытының көлемі көрсетілген мақсатты тілде оқытылатын инвариантты және вариативті компоненттер пәндерінің тізімін анықтауға бағытталған үш технологиялық картаны құрайды.

Мақсатты тілдер:

- оқыту қазақ тілді емес мектептердегі қазақ тілі;
- оқыту орыс тілді емес мектептердегі орыс тілі;
- барлық мектептерге арналған ағылшын тілі болып табылады.

Үшінші бөлім «**III. Оқу ресурстары**» үш технологиялық картаны құрайды. Осы карталар бойынша ақпарат алу арнаулы тілде пәнді оқытудағы педагогтердің қолданатын сол оқу ресурстарын (оқулықтар, ОӘК) анықтауға бағытталған. Мұнда тек инвариантты компонент пәндеріне арналған ресурстар туралы сөз болады.

Төртінші бөлім «**IV. Бағалау жүйесі**» екі технологиялық картаны құрайды. Оның екіншісі егер тек мектеп шеттілдік білім берудің (Common European Framework of Reference, CEFR) деңгейлік моделі бойынша немесе ҚАЗТЕСТ, TOEFL, IELTS және т.б. модел түрлері бойынша оқыту нәтижесін қадағалаған жағдайда ғана толтырылады.

«**V. Көптілді білім беруді кадрлық қамтамасыз ету**» деп аталатын соңғы бесінші бөлім үштілді білім беруге қатысты білім беру деңгейі, біліктілік санаты және мұғалімдердің біліктілігін арттыру туралы мәліметтер жинауға бағытталған екі технологиялық картаны құрайды. Сонымен қатар, мектептегі мұғалімдердің жалпы саны үштілді білім беруге қатысты мұғалімдер санымен сәйкес келмеуі тиіс, сондықтан бұл жерде сабақты мақсатты тілде беретін мұғалімдер туралы ғана сөз болады.

Техникалық және кәсіптік (бұдан әрі – колледждер) және жоғары білім беру ұйымдары (бұдан әрі – ЖОО-ры) үшін жүргізілген мониторинг құрылымы

орта білім беру (бұдан әрі – мектептер) ұйымдары үшін жүргізілген мониторингтен біраз ғана ерекшеленеді. Мұнда жүргізілген мониторинг төрт бөлімнен тұрады:

I. Жалпы мәліметтер.

II Білім алушылар және ПОҚ туралы мәліметтер.

III. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер.

IV. Бағалау жүйесі.

Бірінші және төртінші бөлімдер өз мазмұндары бойынша толығымен сәйкес келеді.

«II Білім алушылар және ПОҚ туралы мәліметтер» атты екінші бөлім үш технологиялық картадан тұрады, оның біріншісінде тілі және оқыту курсы бойынша тек күндізгі бөлім білім алушыларының контингенті көрсетілуі қажет.

Осы бөлімнің екінші технологиялық картасы мақсатты тілде ЖББП,БП,БП инвариантты және вариативті компонент пәндерін оқытын колледждер мен жоғары оқу орындарының қазақ және орыс бөлімдері студенттерінің саны туралы мәліметтер жинауға бағытталған. Мақсатты тілге: оқыту қазақ тілді емес мектептердегі қазақ тілі; оқыту орыс тілді емес мектептердегі орыс тілі; барлық мектептерге арналған ағылшын тілі жататындығын еске саламыз.

Осы бөлімнің үшінші технологиялық картасы мақсатты тілде курс оқытын декандар және кафедра меңгерушілерін қоса штаттық құрамдағы оқытушылар саны туралы мәліметтер жинауға бағытталған. Сонымен осы карта бойынша жиналған мәліметтер біртүрлі және екітүрлі (қазақ-орыс, қазақ-ағылшын немесе орыс-ағылшын қостілділік) оқытушылар саны туралы болжам, сонымен қатар ағылшын тілді оқытушылар жөнінде шынайы көрініс жасауға мүмкіндік береді.

Үшінші бөлім «III. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер» сауалнамаға жауап берушілер ЖББП, БП, БП инвариантты және вариативті компоненттерінің тілдік емеспәндері туралы мәліметтерді көрсетуі тиіс төрт технологиялық картаны құрайды.

Сонымен, мониторинг құрылымы 1-кестеде көрсетілген.

1.1-кесте – үштілді білім беруге жүргізілген мониторинг құрылымы

Бөлім атаулары	Технологиялық карта атауы
1	2
Орта білім беру	
I. Жалпы мәліметтер	ТК I.1 Білім беруді ұйымдастыру туралы жалпы мәліметтер
II. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер	ТК II.1 (а) – Қазақ тілінде оқытылатын пәндер (оқыту қазақ тілді емес мектептер үшін)
	ТК II.1 (б) – Орыс тілінде оқытылатын пәндер (оқыту орыс тілді емес мектептер үшін)
	ТК II.1 (в) – Ағылшын тілінде оқытылатын пәндер (оқыту тіліне тәуелсіз барлық мектептер үшін)
III. Оқу ресурстары	ТК III.1 (а) – Қазақ тілінде оқытылатын пәндер бойынша оқу ресурстары (оқыту қазақ тілді емес мектептер үшін)
	ТК III.1 (б) – Орыс тілінде оқытылатын пәндер бойынша оқу ресурстары (оқыту орыс тілді емес мектептер үшін)
	ТК III.1 (в) – Ағылшын тілінде оқытылатын пәндер бойынша оқу ресурстары (оқыту тіліне тәуелсіз барлық мектептер үшін)

1.1-кестенің жалғасы

IV. Бағалау жүйесі	ТК IV.1 – Мектепте қолданылатын білім алушылардың тілдік құзыреттерін бағалау жүйесі («иә» немесе «жоқ» деп көрсетуі қажет)
	ТК IV.2 – Мақсатты тілді (деңгей бойынша) меңгерген оқушылар саны туралы мәлімет*
V.Көптілді білім беруді кадрлық қамтамасыз ету	ТК V.1 – Үштілді білім беруге қатысты мұғалімдердің білім беру деңгейі мен біліктілік санаты туралы мәліметтер
	ТК V.2 – Үштілді білім беруге қатысты мұғалімдердің (соңғы үш жылда) біліктілігін арттыру туралы мәліметтер
<i>Техникалық және кәсіптік, жоғары білім беру</i>	
I. Жалпы мәліметтер	ТК I.1 Білім беру ұйымдары туралы жалпы мәліметтер
II Білім алушылар және ПОҚ туралы мәліметтер	ТК II.1 – Білім алушылар контингенті туралы мәліметтер (тек қана күндізгі бөлім)
	ТК II.2 – Тілдік емес пәндерді мақсатты тілде оқытын білім алушылар контингенті туралы мәліметтер
	ТК II.3 – Оқытушылар саны туралы мәліметтер (декандар мен кафедра меңгерушілерін қоса тек ғана штаттық құрам)
III. Мақсатты тілде оқытылатын пәндер туралы мәліметтер	ТК III.1 (а) – Оқыту орыс тіліндегі топтарда қазақ тілінде оқытылатын пәндер
	ТК III.1 (б) – Оқыту қазақ тіліндегі топтарда орыс тілінде оқытылатын пәндер
	ТК III.1 (в) – Оқыту қазақ тіліндегі топтарда ағылшын тілінде оқытылатын пәндер
	ТК III.1 (г) – Оқыту орыс тіліндегі топтарда ағылшын тілінде оқытылатын пәндер
IV. Бағалау	ТК IV.1 – ЖОО/ колледжде қолданылатын білім алушылардың тілдік құзыретін бағалау жүйесі(«иә» немесе «жоқ» деп көрсетуі қажет)
	ТК IV.2 – Мақсатты тілді (деңгей бойынша) меңгерген білім алушылар саны туралы мәліметтер.

2 Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге мониторинг жүргізуде ақпараттар жинау және мәліметтер базасын өңдеу әдістері

Алдын-ала дайындық: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясымен облыстардың және Астана мен Алматы қалаларының білім басқармалары бойынша, ұлттық және мемлекеттік жоғары оқу орындарына, елдің гуманитарлық және педагогикалық колледждеріне мониторинг жүргізуге қатысу туралы өтінішпен хат жіберілді. Сонымен қатар алдын-ала сұрау бойынша облыстардың және Астана мен Алматы қалаларының білім басқармалары үштілді білім беру бағдарламаларын 168 әр түрлі орта білім беру ұйымдарында жүзеге асырып жатқан сәйкес мектептер тізімін ұсынды (2-кесте).

2-кесте – Үштілді білім беру бағдарламалары жүзеге асырылатын орта білім беру ұйымдары туралы мәліметтер

Аймақтар	Оқушылар контингенті						
	Барлығы	Оқыту қазақ тілінде		Оқыту орыс тілінде		Барлығы	
		саны	үлесі	саны	үлесі	саны	үлесі
Ауыл	9031	6813	75,44	761	8,43	7574	83,87
Қала	47322	22694	47,96	11375	24,04	34069	71,99
Барлығы	56353	29507	52,36	12136	21,54	41643	73,90

Бастапқы мәліметтерді жинау және ақпараттар ағынын өңдеудің негізгі әдісі мониторинг жүргізудің технологиялық картасы түрінде құрылымдалған форма бойынша сұрау, сонымен қатар орындаушымен жеке сұхбатта бастапқы құжаттарды (технологиялық карталар) анықтау болып табылады. Келесі тәсіл Академияның жұмысшы топтарында алынған және өңделген талдау нәтижелерін талқылау, содан кейін Академияның ғылыми кеңесі мүшелерінің арасында талқылау болып табылады.

3 Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторинг мәліметтерін талдау нәтижелері

3.1 Деңгейі: орта білім беру

Облыстардың және Астана мен Алматы қалаларының білім басқармаларымен мәлімделген 166 мектептен, мониторинг жүргізуге 19 ауылдық және 101 қалалық жерлерден, барлығы 120 орта білім беру мекемелері қатысты (3.1.1- кесте).

3.1.1-кесте – Үштілді білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын, білім басқармаларымен мәлімделген мектептер саны туралы мәліметтер

Облыстар атауы	Ауылдық мектептер		Қалалық мектептер			
	мәлімделгені	мониторинг жүргізуге қатысқандар	мәлімделгені	мониторинг жүргізуге қатысқандар		
БҚО	4	3	15	15		
ОҚО	1	0	7	1		
Алматы облысы	3	3	11	6		
Павлодар облысы	23	13	42	38		
Маңғыстау облысы	8	0	7	3		
Ақмола облысы	2	0	9	6		
Қарағанды облысы			15	13		
Қызылорда облысы			3	3		
Атырау облысы			1	1		
Жамбыл облысы			3	3		
Қостанай облысы			2	2		
СҚО			3	3		
Ақтөбе облысы			7	7		
Барлығы			41	19	125	101

Жүргізілген мониторингтің келесі сұрағы мақсатты тілде оқытылатын оқу пәндеріне қатысты болды. Сонымен, қазақ тілінде (Т2) оқытылатын пәндердің тізіміне «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндерінен басқа «Жаратылыстану», «Абайтану», «Биология», «Дүниежүзі тарихы», «География», «Қазақстан тарихы», «Менің Отанымның тарихы: өткені және қазіргісі (арнайы курс)», «Қызықты қазақ тілі», «Алғашқы әскери дайындық», «Дүние тану», «Сөйлесімдік қазақ тілі», «Өзін өзі тану», «Қазақ әдебиетіндегі Ертегі дәстүрлері» «Қазақ халқының мәдени мұрасы (арнайы курс)», «Технология», «Тіл дамыту», «Физика», «Дене шынықтыру», «Химия», «Адам.Қоғам.Құқық», «Сызу» сияқты пәндер қосылатыны анықталды.

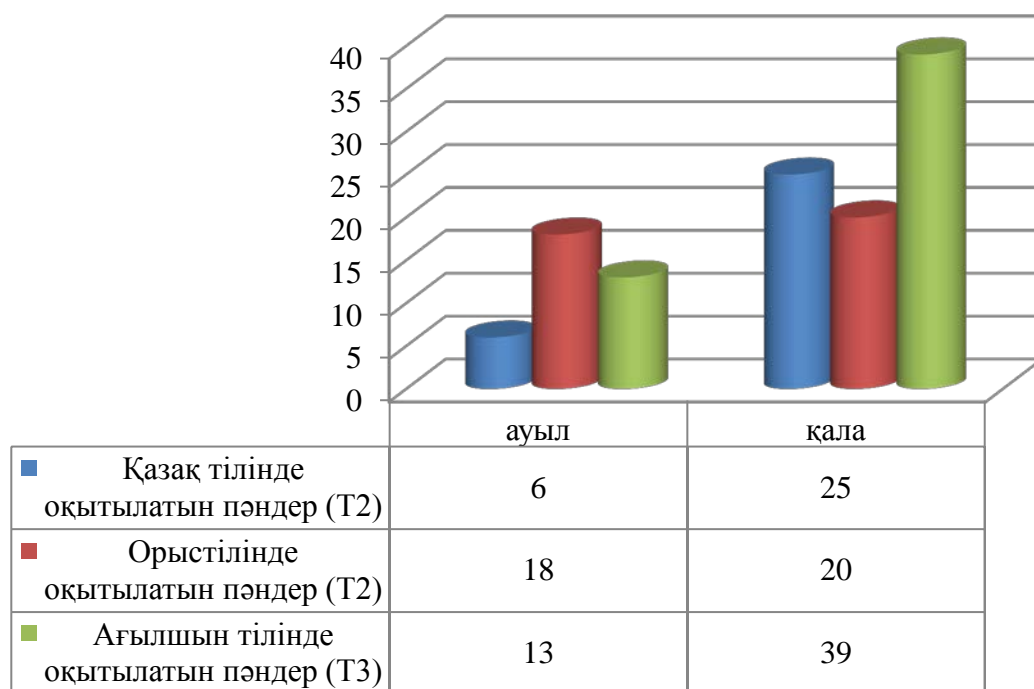
Орыс тілінде (Т2) «Орыс тілі» және «Орыс әдебиеті» пәндерінен басқа «Орыс орфографиясы заңдары», «Орыс тілі морфологиясы», «Морфология.

Емле ережесі», «Атаушы сөз таптарының ерекшеліктері», «Орыс тілінің практикумы», «Алғашқы әскери дайындық», «Адам. Қоғам. Құқық», «Дене шынықтыру», «Биология», «Дүниежүзі тарихы», «География», «Қазақстан тарихы», «Қызықты орыс тілі», «Жұрт алдында сөйлеу мәдениеті», «Өлкетану», «Сөйлеу мәдениеті», «Орыс тілінің лексикасы және фразеологиясы», «Әдебиеттік оқу», «Орысша сөйлесеміз», «Орфография негіздері», «Өзін өзі тану», «Орыс тілінің практикалық курсы», «Пунктуация бойынша практикум», «Орыс шығармашылығы», «Орыс тілі және әдебиеті (кіріктірілген курсы)», «Мәтінжәнемәтін», «Технология», «Орфографияның қиын сұрақтары».

Ағылшын тілінде (Т3) , «Ағылшын тілі» пәнінен басқа ««Family Friends», «Region Pavlodar», «Абай әлемінде», «Абайтану», «Биология», «Математиканың қосымша бөлімдері», «Калейдоскоп» (биология бойынша арнайы курс), «Мультимедиа» (АЕТ бойыншы арнайы курс), «Халықаралық тіл және биология», «Botany», «English theatre», «Enioyenglish (биология бойынша арнайы курс)», «Human biology», «Mathematics», «Real reading», «Sunny English» (АЕТ бойыншы арнайы курс), «Алгебра», «Биология», «География», «Геометрия», «Ағылшын тіліндегі грамматика», «Үйде оқу», «Елтану», «Жаратылыстану», «Информатика», «Қазақстан тарихы», «Қызықты ағылшын», «Логика», «Математика», «ТОЕFL-ға дайындық», «Сөйлесімдік ағылшын тілі», «Экономика» (арнайы курс), «Тарихи razzle» (Қазақстан тарихы ағылшын тілінде), «Техникалық аударма», «Физика», «Химия», факультативтер «Ағылшынша химия», «Ағылшынша биология», «Мәшһүртану».

Мақсатты тілде(Т2 және Т3) оқытылатын пәндер мен арнайы курстардың тақырыптық қатты шашыраңқылығын, сонымен қатар қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттардағы пәндерді оқытуда мақсатты тілдерді таңдаудағы аса қажетсіз еркіндікті көрсету мақсатымен тізім дәл осылай нақты келтірілді. Бұл оқушылардың сол және басқа да пән саласы бойынша білім сапасының әртүрлілігінеәкелетін пәндік мазмұнды меңгерудің біртұтас үдерісін бұзуга әкеледі. Бұл тағы ауылдық оқушылардың көбінесе білім беру ресурстарына қолжетімділігі шектелген объективті факторларымен ұлғая түседі. Оның дәлелі қалалық мектептердегі мақсатты тілде оқытылатын пәндер тізімінің ауылдық мектептерге қарағанда едәуір алуан түрлі болып табылуы. Сонымен қатар, ағылшын және орыс тілінде оқытатын мұғалімдердің сабақты қазақ тілінде жүргізетін педагогтерден біршама белсенділігін атап көрсетуге болады. (3.1.1- сурет).

Оқу ресурстарына қатысты екінші бөлімнің – ТК II.1 (а), ТК II.1 (б), ТК II.1 (в) технологиялық картасына сәйкес – сауалнамаға жауап берушілер инвариантты компонент бойынша мақсатты тілдерде (Т2 және Т3) оқытылатын пәндерге арналған өздері қолданатын оқулықтарды көрсетулері қажет. Мақсатты тілдерде оқытылатын пәндер бойынша сабақта мұғалімдердің негізінен Білім және ғылым министрлігімен ұсынылған оқулықтарды қолданатыны анықталды.

3.1.1 – Мақсатты тілде (Т2 және Т3) оқытылатын пәндер туралы мәліметтер

Ағылшын тілінде (Т3) оқытылатын пәндер бойынша сабақта қолданылатын оқулықтарда ерекшелік байқалады. Мұнда ұсынылған оқулықтармен қатар басқа оқулықтар да қолданылады. Мысалға, ағылшын тіліндегі биология бойынша мұғалімдер қазақстандықтармен қатар шетелдік авторлардың оқулықтарын да қолданады. Сонымен, оқулықтар:

- «Атамұра» баспасы («Биология» – авторлары Қ.Қайым, Р.Сәтімбеков, Ә.Әметов – 7-сынып, М.К.Гильманов, А.Соловьева, Л.У.Әбшенова – 9-сынып, Н.Асанов, А.Соловьева – 10-сынып);

- «Мектеп» баспасы («Биология» – авторы Е.Очкур – 8-сынып, Р.Сәтімбеков, Р.Әлімқұлова, Ж.Шілдебаев – 11-сынып);

- «Cambridge University press» баспасы 2013 ж. («Биология, химия» және «Cambridge Checkpoint Science» - авторлары Mary Jones, Diane Fellowes-Freeman and David Sang – 9-сынып);

- «Астана-кітап» баспасы («Biology» – авторы В.Кенсі, В.Ерметов, Е.Оспанкулова – 7-8 -сыныптар;

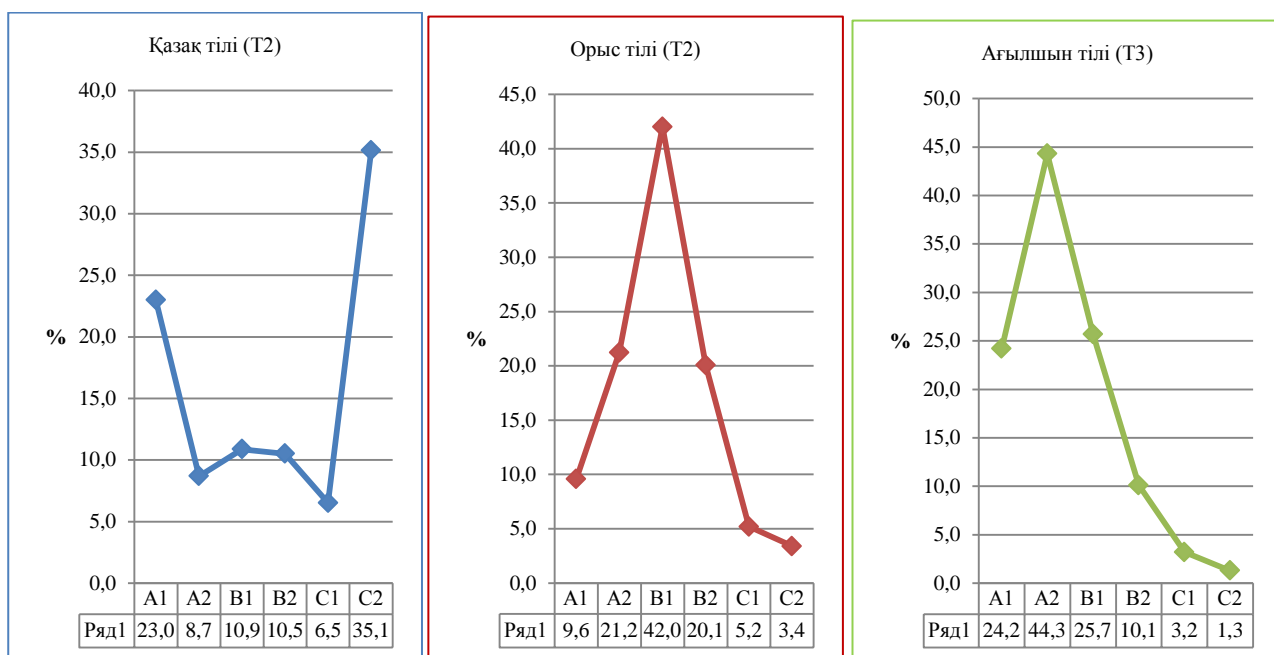
- «Zambak» баспасы («Citologi» - авторы В.Кенсі, О.Арапсі – 9-сынып, «Reproduction and development» - 10-сынып, «Genetics» - 11-сынып).

Бұл үштілді білім беру шеңберінде педагогтермен қолданылатын оқулықтарды реттеудің қажеттілігін мәлімдейді.

Мониторинг жүргізуге қатысқан тек 10 мектеп оқушыларының тілдік құзыретін бағалауда ғана CEFR түрі бойынша бағалау жүйесі қолданылады. Бірақ, олардың тек төртеуі ғана растайтын материал ұсынды. Бұл Ақмола облысының екі мектебі (№1 ҚТЛ және М.Ғабдуллин атындағы №3 бейіндік МГ) және Қарағанды облысының екі мектебі (№15 ҚМГ Теміртау қаласы

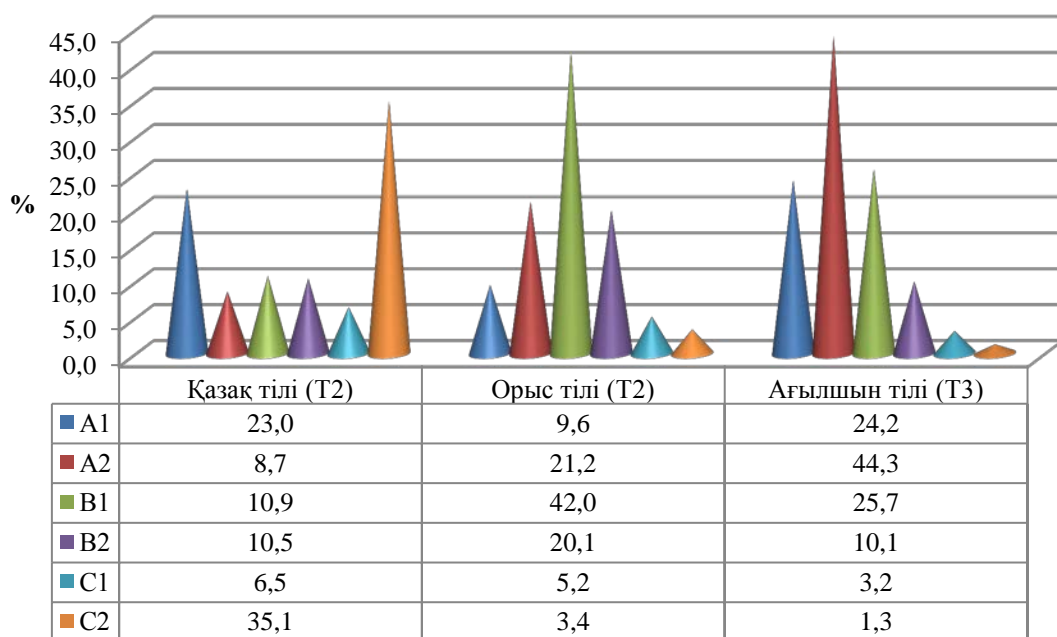
және №15 МЛ Балқаш қаласы). Бұл мектептер сауалнамаға жауап берушілер егер тек мектеп шеттілдік білім берудің (Common European Framework of Reference, CEFR) деңгейлік моделі бойынша немесе ҚАЗТЕСТ, TOEFL, IELTS және т.б. модел түрлері бойынша оқыту нәтижесін қадағалаған жағдайда ғана толтыруы тиіс ТК IV.2 – мақсатты тілдерді (деңгей бойынша) меңгерген оқушылар саны туралы мәліметтерді толтырды.

Жоғарыда көрсетілген мектептермен ұсынылған осы талдау оқушылардың көпшілігінің тілдік құзыреттерінің қазақ тілі бойынша C2 деңгейінде (сонымен қатар ең төменгі көрсеткіш C1 деңгейі бойынша), орыс тілі бойынша B1 деңгейінде (сонымен қатар ең төменгі көрсеткіш C1 деңгейі бойынша), ағылшын тілі бойынша A2 деңгейінде (сонымен қатар ең төменгі көрсеткіш C2 деңгейі бойынша) қалыптасқандығын көрсететінін (3.1.2-сурет) дәлелдейді.

3.1.2- сурет – Төрт мектеп оқушыларының тілдік құзырет деңгейлері

Үш тілге бөлгендегі салыстырмалы талдау тілдік құзырет деңгейі бойынша сияқты мақсатты тілдер (T2 және T3) бойынша да көрсеткіштерде қатты шашыраңқылық байқалатынын (3.1.3-сурет) дәлелдейді, сонымен қатар орта есеппен ең нашар шепті қазақ тілі (15,8%), орташасын –орыс тілі (16,9%), жоғарғысын –ағылшын тілі (18,1%) алатынын атап көрсетуге болады.

3.1.3-сурет – Үш мақсатты тілдер бойынша оқушылардың тілдік құзырет деңгейлерінің қалыптасу көрсеткіштерін бөлу

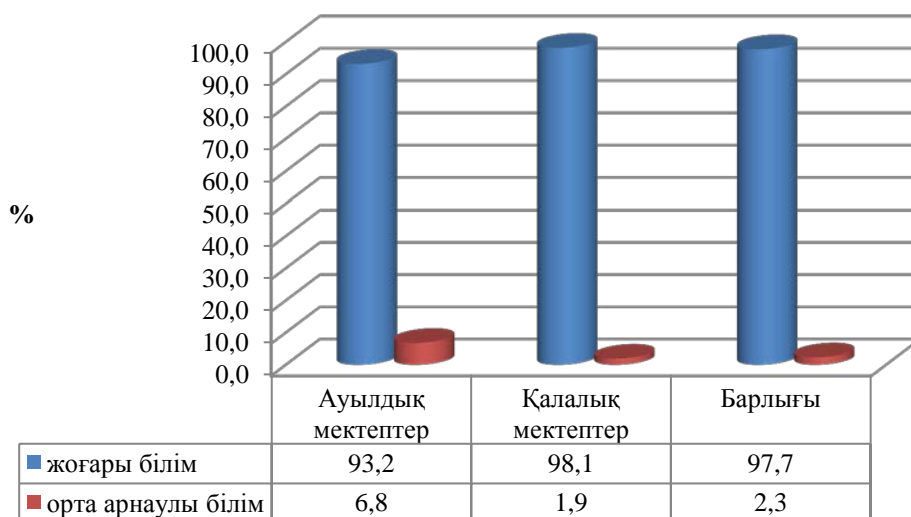
Бұдан үш мақсатты тілдер бойынша оқушылардың тілдік құзырет деңгейлерінің қалыптасуының әркелкілігінің себебін анықтау үшін осы жағдайды егжей-тегжейлі зерделеудің қажеттілігін көруге болады.

Білім беру сапсының, оның ішінде үштілді оқытудағытүйінді фактор педагог және оның біліктілігі екендігі сөзсіз. Осы жағдайда мониторинг жүргізуге қатысқан оқыту орыс тіліндегі 74 мектепте үштілді білім беру бағдарламасына қатысты небәрі 4665 мұғалім яғни 18,9% жұмыс істейді. (3.1.2-кесте).

3.1.2-кесте – Үштілді білім беру бағдарламасына қатысты оқыту орыс тіліндегі мектептер мұғалімдері туралы мәліметтер

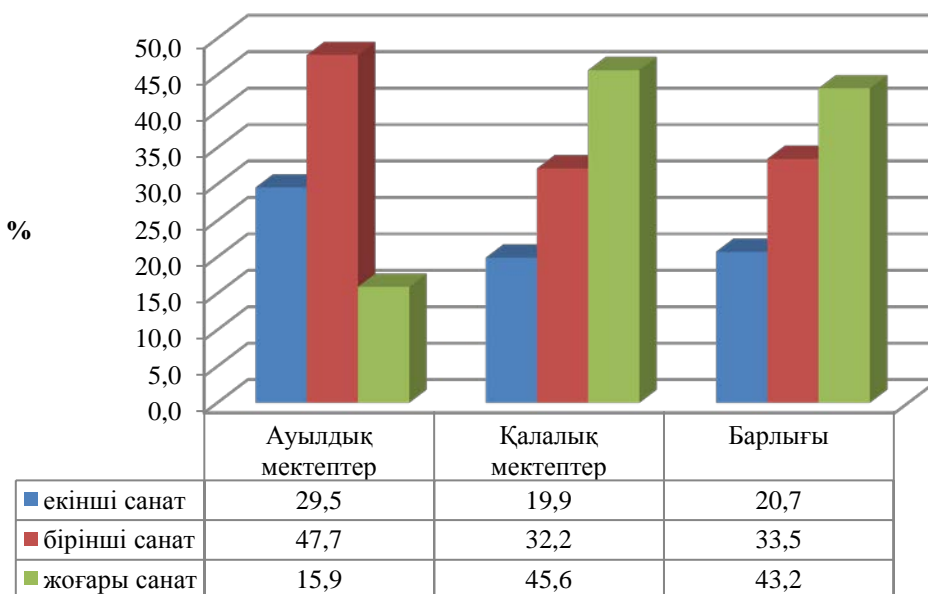
Мектеп түрі (орналасқан орны бойынша)	Барлық мұғалімдер	Үштілді білім беруге қатыстылары	
		саны	үлесі
Ауылдық мектептер	637	44	6,9
Қалалық мектептер	4028	482	12,0
Барлығы	4665	526	18,9

Оқыту орыс тіліндегі мектептерде қазақ тілінде сабақ жүргізетін мұғалімдердің білім беру деңгейіне байланысты зерттелген мектептердің мұғалімдерінің көпшілігінің жоғары білімі бар, сонымен қатар қалалық мектептерде бұл көрсеткіш ауылдықтардан 4,9% жоғары екендігін атап көрсетуге болады. (3.1.4-сурет).

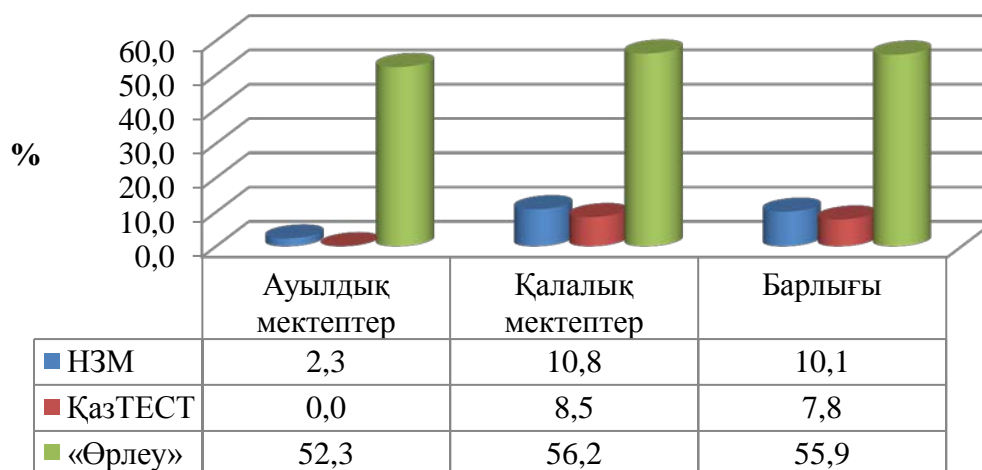
3.1.4 – сурет Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту орыс тіліндегі мектеп мұғалімдерінің білім беру деңгейі туралы мәліметтер

Үштілді білім беру бағдарламасына қатысты мұғалімдер санынан жоғары біліктілік санаты барлар- 20,7%, бірінші біліктілік санатын– 33,5%, екіншіні– 43,2% және санаты жоқтары– 2,7% құрайды. Сонымен қатар келесідей үрдіс: мұғалімдердің көпшілігінің жоғары санаты бар, бірақ ауылдық және қалалық мұғалімдердің арасындағы айырмашылық екіншісінің пайдасына 29,7% құрайтыны байқалады. Ауылдық мектептерде екінші санаты бар мұғалімдер саны басым болады (3.1.5-сурет).

3.1.5 –сурет – Мониторинг жүргізуге қатысқан оқыту орыс тіліндегі мұғалімдердің біліктілдік санаты туралы мәліметтер

Осы мәліметтер мұғалімдердің біліктілігін арттыру бойынша сауалнамаға жауап берушілерден алынған ақпараттармен расталады. ТК V.2 – Үштілді білім беруге қатысты (соңғы үш жылда) мұғалімдердің біліктілігін арттыру туралы мәліметтер технологиялық картасына сәйкес сауалнамаға жауап берушілер мектеп мұғалімдерінің бар сертификаттары туралы мәліметтерді ұсынуы тиіс болатын. Біліктілікті арттыру бойынша ауылдық мектептерге қарағанда қалалық мектеп мұғалімдерінің біршама белсенділігі анықталды. «Өрлеу» АҚ бағыты бойынша курстан өтудегі ерекшелігін көрсетеді (3.1.6-сурет).

3.1.6 – сурет Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту орыс тіліндегі мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттыру туралы мәліметтер

Ескеретін жағдай, ол қалалық мектеп мұғалімдерінің 8,5% ҚазТЕСТ сертификатының бар болуы. Сонымен қатар «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ курстарынан өткен ауыл мұғалімдерінің үлесінің төмен болуы өкінішті жағдай.

Егер осыған дейін оқыту қазақ тілді емес мектептердегі пәндерді қазақ тілінде (Т2) оқытатын мұғалімдер туралы айтылса, төмендегі мәліметтер оқыту қазақ тіліндегі мектептерде пәндерді орыс тілінде (Т2) жүргізетін мұғалімдер туралы көріністі суреттейді.

Мұнда мониторинг жүргізуге қатысқан оқыту қазақ тіліндегі 74 мектепте үштілді білім беру бағдарламаларына қатысты барлығы 4504 мұғалім, яғни 15,2%, жұмыс істейді (3.1.3-кесте).

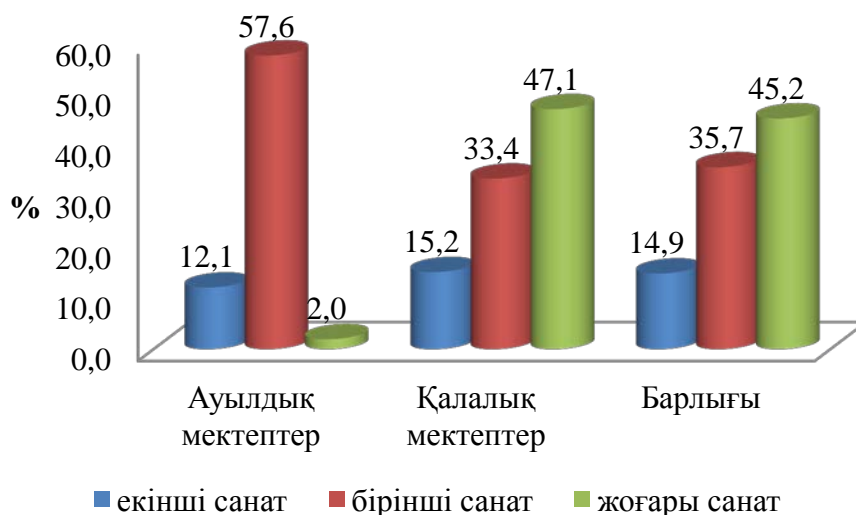
3.1.3- кесте – Оқыту қазақ тіліндегі мектептердегі үштілді білім беру бағдарламаларына қатысты мұғалімдер туралы мәліметтер

Мектеп түрлері (орналасқан орны бойынша)	Барлық мұғалімдер	Олардың үштілді білім беруге қатыстылары	
		саны	үлесі
Ауылдық мектептер	459	33	7,2
Қалалық мектептер	4045	323	8,0
Барлығы	4504	356	15,2

Үштілді білім беру бағдарламаларына байланысты мұғалімдердің 45,2% жоғары біліктілік санаты, 47,1%-ның бірінші біліктілік санаты, 14,9% екінші біліктілік санаты бар және санаты жоқтар 4,2% құрайды.

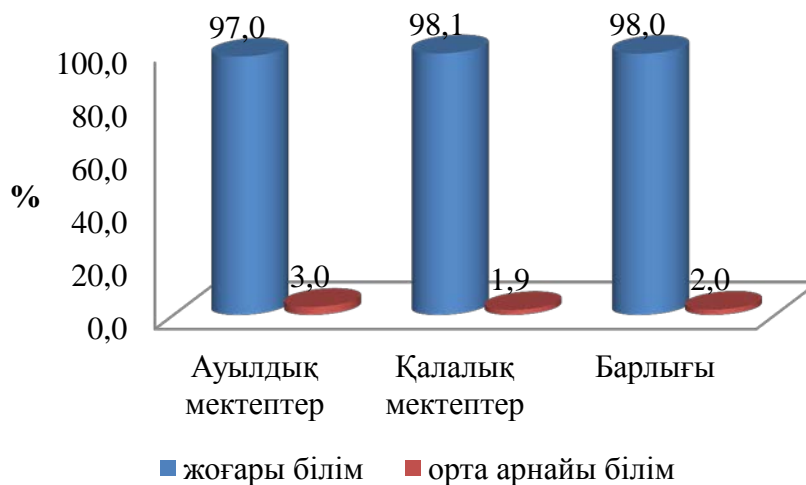
Сонымен қатар келесі үдеріс байқалады: оқыту қазақ тілінде емес мектептер сияқты мұғалімдердің көпшілік үлесінің жоғары санаты бар, бірақ ауылдық және қалалық мұғалімдер арасындағы айырмашылық екіншісінің пайдасына 45,2% құрайды.

Ауылдық мектептерде бірінші санаты бар мұғалімдер саны басым болады (3.1.7-сурет).

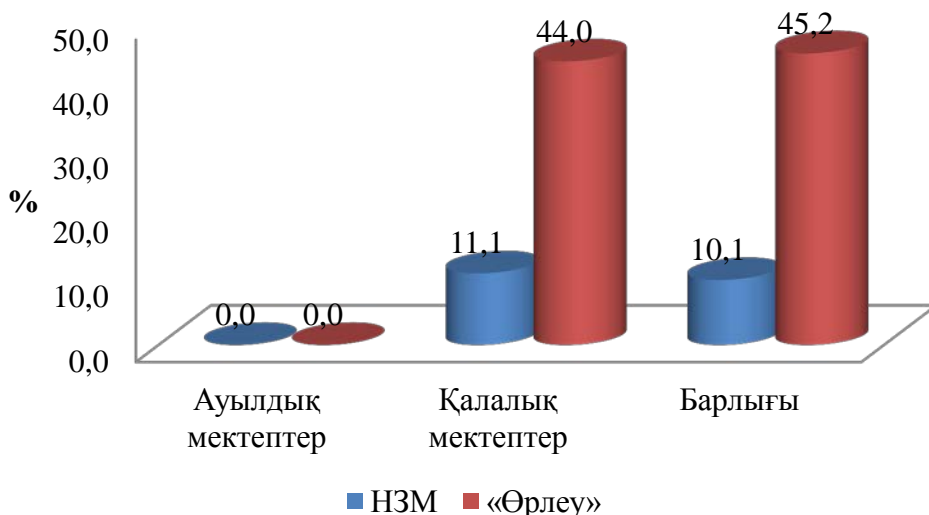
3.1.7-сурет – Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту қазақ тіліндегі мектеп мұғалімдерінің біліктілік санаты туралы мәліметтер

Оқыту қазақ тіліндегі мектептерде орыс тілінде (Т2) сабақ жүргізетін мұғалімдердің білім деңгейіне келетін болсақ, алдыңғы жағдай сияқты, жоғары білімді педагогтар саны басым болады(3.1.8-сурет).

3.1.8 сурет– Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту орыс тіліндегі мектеп мұғалімдерінің білім деңгейі туралы мәліметтер

Орыс тілінде (Т2) сабақ жүргізетін, қазақ мектептері мұғалімдерінің біліктілігін арттыруға қатысты айтар болсақ, алдыңғы жағдайдан айырмашылығы ауылдық мектеп мұғалімдері «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ және «Өрлеу» АҚ курстарынан өтпеген, осы курстан өткендер саны оқыту орыс тіліндегі қала мектептері мұғалімдерінің көрсеткішінен артық емес (3.1.9- сурет).

3.1.9-сурет – Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту қазақ тіліндегі мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттыру туралы мәліметтер

Келесі ақпараттар блогы мектептегі оқыту тіліне тәуелсіз пәндерді ағылшын тілінде (Т3) жүргізетін мұғалімдер туралы ұқсас мәліметтерді құрайды. Олардың саны 120 мектепте үштілді білім беру бағдарламаларына қатысты 7268 адамды, яғни 9,5% құрады (3.1.4-кесте).

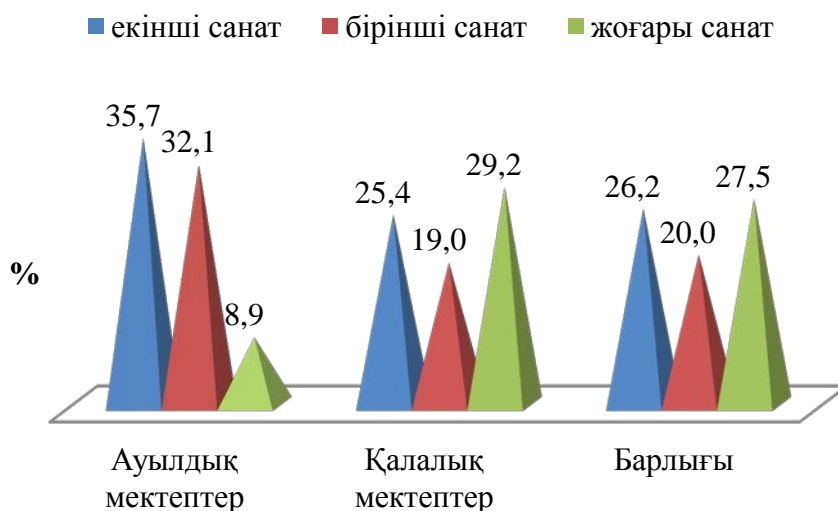
3.1.4 кесте – Пәндерді ағылшын тілінде жүргізетін, үштілді білім беру бағдарламаларына қатысты мұғалімдер туралы мәліметтер

Мектеп түрлері (орналасқан орны бойынша)	Барлық мұғалімдер	Олардың үштілді білім беруге қатыстылары	
		саны	үлесі
Ауылдық мектептер	629	56	8,9
Қалалық мектептер	6639	638	9,6
Барлығы	7268	694	9,5

Көрсетілген мұғалімдер санынан 27,5% -ның жоғары біліктілік санаты, 20,% -ның бірінші біліктілік санаты, 16,2% екінші біліктілік санаты бар және 26,2%-ның санаты жоқ.

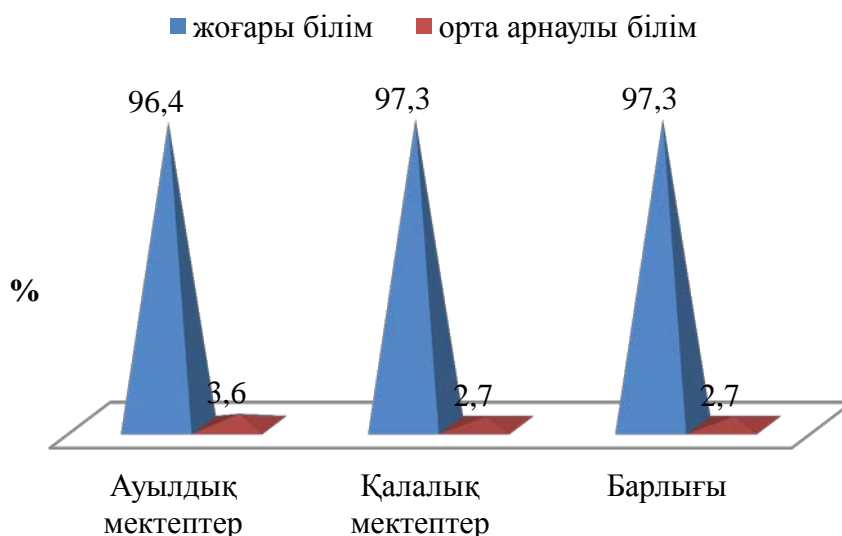
Сонымен қатар келесі үдеріс байқалады: мұғалімдердің көпшілік бөлігінің жоғары санаты бар, бірақ ауылдық және қалалық мұғалімдер арасындағы айырмашылық екіншісінің пайдасына 20,3% құрайды.

Ауылдық мектептерде екінші санаты бар мұғалімдер саны басым болады (3.1.10-сурет).

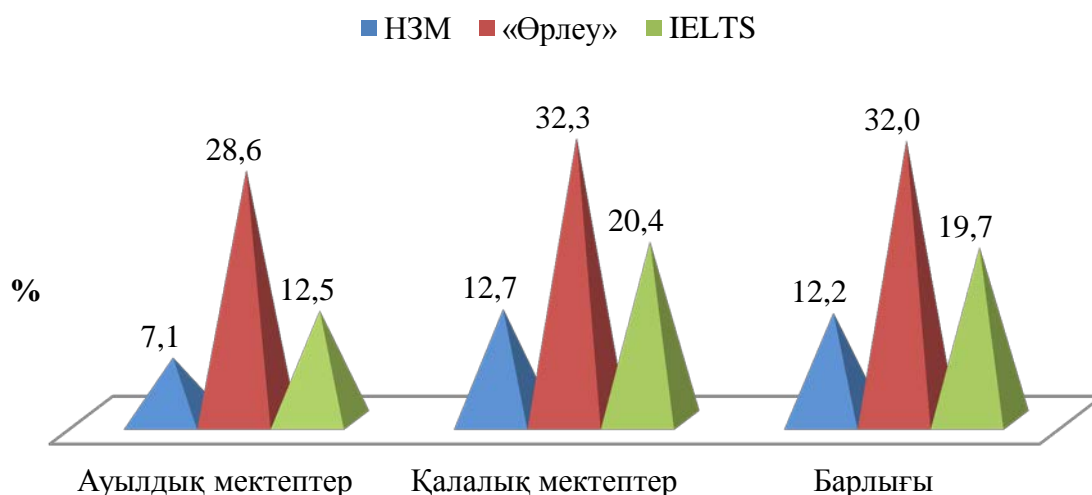
3.1.10-сурет Мониторинг жүргізуге қатысқан, мектептерде сабақты ағылшын тілінде жүргізетін мұғалімдердің біліктілік санаты туралы мәліметтер

Сабақты ағылшын тілінде (ТЗ) жүргізетін мұғалімдерге келетін болсақ, алдыңғы жағдайлар сияқты осы жерде де жоғары білімі бар педагогтар саны басым болып келеді (3.1.11-сурет).

3.1.11-сурет – Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту орыс тіліндегі мектеп мұғалімдерінің білім деңгейі туралы мәліметтер

Сабақты ағылшын тілінде (ТЗ) жүргізетін мұғалімдердің біліктілігін арттыруға қатысты олардың басым көпшілігі «Өрлеу» АҚ курсынан өткендер, осы курстан өткен ауылдық мектеп мұғалімдерінің саны қалалық мектеп мұғалімдерінің көрсеткішінен артық еместігін атап көрсетуге болады (3.1.12-сурет).

3.1.12-сурет Мониторинг жүргізуге қатысқан, оқыту қазақ тіліндегі мектеп мұғалімдерінің білім деңгейі туралы мәліметтер

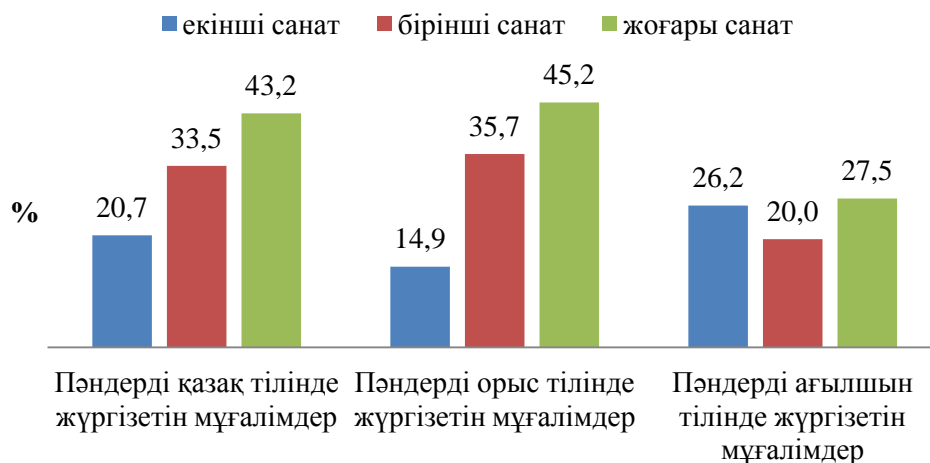
Есте қаларлық жағдай, ол ауылдық мектеп сияқты қалалық мектеп мұғалімдерінің де IELTS сертификаттарының (12,5% және 20,4%-ға сәйкес) бар болуы.

Мақсатты тілдерде (Т2 және Т3) сабақ жүргізетін мұғалімдер бойынша салыстырмалы талдау мәліметтері:

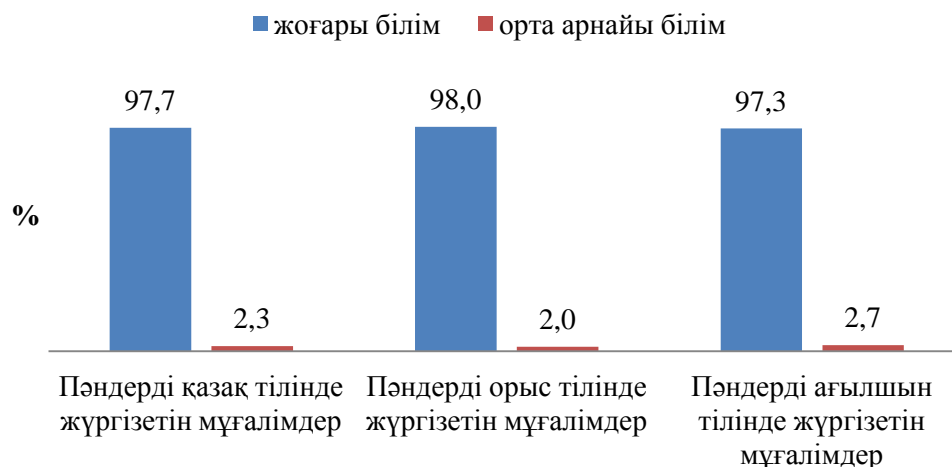
1) жоғары біліктілік санаты бойынша ең жоғары көрсеткішті пәнді орыс тілінде (Т2) жүргізетін мұғалімдер, ең төменгісін 17,7% айырмашылықпен сабақты ағылшын тілінде жүргізетін мұғалімдер көрсетті (3.1.13-сурет);

2) басым көпшілік мұғалімдердің жоғары білімі бар (3.1.14-сурет);

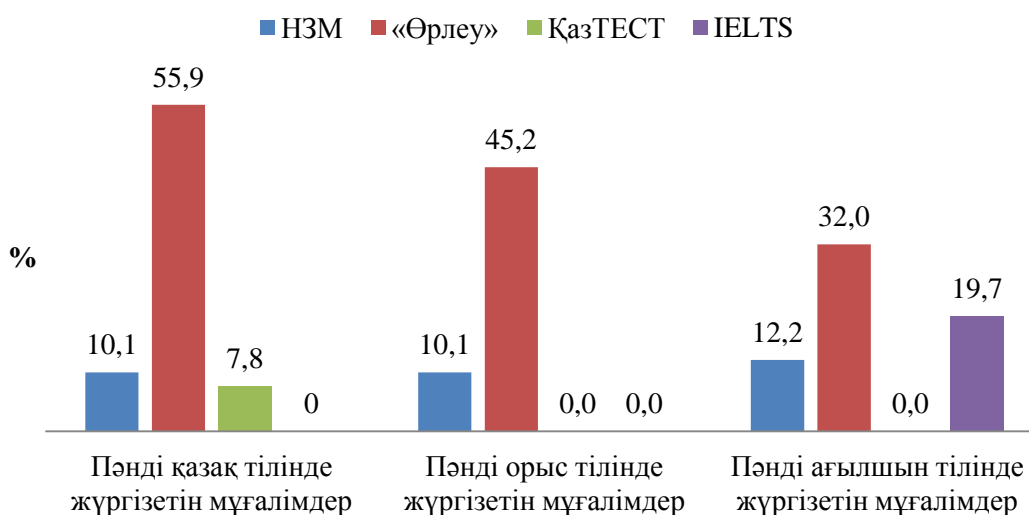
3) мұғалімдер көп жағдайда «Өрлеу» АҚ курсынан өтуде белсенді, сонымен қатар біліктілікті арттыру бойынша ең жоғары көрсеткішті сабақты қазақ тілінде (Т2) жүргізетін мұғалімдер, ең төменгісін 23,99% айырмашылықпен сабақты ағылшын тілінде жүргізетін мұғалімдер көрсетті, бірақ соңғылары тілдік құзыретті арттыруда үлкен белсенділік танытты (3.1.15-сурет).

3.1.13-сурет – Сабақты мақсатты тілдерде жүргізетін мұғалімдердің біліктілік санаты бойынша салыстырмалы мәліметтер

3.1.14-сурет – Сабақты мақсатты тілдерде жүргізетін мұғалімдердің білім деңгейі бойынша салыстырмалы мәліметтер

3.1.15-сурет – Сабақты мақсатты тілдерде жүргізетін мұғалімдердің біліктілігін арттыру бойынша салыстырмалы мәліметтер

3.2. Деңгейі: техникалық және кәсіптік білім беру

Мониторингке 17 колледж қатысты, оның 3-і үштілді білім беру бағдарламасын жүзеге асырмайды. Ол Ақтөбе гуманитарлық колледжі, Ғ.Мұратбаев атындағы Жетісай гуманитарлық колледжі және Щучинск педагогикалық колледжі.

Үштілді білім беру бағдарламаларын іске асыратын 14 колледж жалпы контингенті 9755 студентті құрайды, оның ішінде қазақ тілінде оқытатын бөлімшесінде 6320 немесе 64,8% оқиды, орыс тілінде оқытатын бөлімде 3435 немесе 35,2% оқиды. (3.2.1-кесте)

3.2.1 кесте – Мониторинг жүргізуге қатысқан колледждердің күндізгі бөлім білім алушыларының контингенті туралы мәлімет

Оқыту тілі (Т1)	Толық оқыту курсы					Қысқартылған оқыту курсы				Қорытынды
	1 курс	2 курс	3курс	4 курс	всего	1 курс	2 курс	3 курс	всего	
Қазақша	1532	1567	1652	1254	6005	84	166	65	315	6320
Орысша	587	792	848	698	2925	165	186	159	510	3435
Қорытынды	2119	2359	2500	1952	8930	249	352	224	825	9755

Орыс тілінде оқытылатын студенттердің жалпы санынан қазақ тіліндегі пәндердің үлесі 54,2%, қазақ тілінде оқытылатын студенттердің жалпы санынан орыс тіліндегі пәндердің үлесі – 20,1%. Айырмашылық 34,1% қазақ тілі пайдасының көрсеткішін құрайды. Бұл үштілді білім беру бағдарламасына колледж студенттері қатысуының біркелкі еместігін көрсетеді.

Әсіресе, бұл ағылшын тіліндегі пәндерді оқитын студенттерге қатысты. (3.2.2 кесте және 3.2.2 сурет).

3.2.2 кесте –Пәндерді мақсатты тілде оқитын студенттер саны туралы мәліметтер

Студенттер санаты	Толық оқыту курсы	Қысқартылған оқыту курсы	Қорытынды
пәндерді қазақ тілінде оқитын орыс бөлімінің студенттері	1303	358	1661
пәндерді орыс тілінде оқитын қазақ бөлімінің студенттері	1067	79	1146
пәндерді ағылшын тілінде оқитын орыс бөлімінің студенттері	834	262	1096
пәндерді ағылшын тілінде оқитын қазақ бөлімінің студенттері	1054	84	1138

3.2.1 сурет –Мақсатты тілдегі пәндерді оқитын студенттердің үлесі

3.2.2 суретте көрсетілгендей, колледждерде тілдік емес пәндерді ағылшын тілінде оқытын студенттердің үлес көрсеткіштері қазақ және орыс тілдерінде оқытатын бөлімдер арасында қатты ерекшеленеді. Мұнда колледждердің қазақ бөлімі бойынша студенттердің көрсеткіштері орыс бөлімі көрсеткіштеріне қарағанда 15,8% - ға төмен (3.2.2 сурет).

3.2.2 сурет – Тілдік емес пәндерді ағылшын тілінде оқытын студенттердің үлесі

Колледждерде қазақ тілінде оқытатын студенттерге арналған білім беру бағдарламаларын әзірлеу барысында орыс бөлімінде оқытын студенттердің бағдарламасына қарағанда қазақ тілінде оқытатын пәндерге артықшылық берілетіні айқындалды. (3.2.3 кесте).

3.2.3 кесте - Тілдік емес пәндерді оқытын колледж студенттерінің оқыту тілі бойынша мақсатты тілдер көрсеткішінің үлесін бөлу (Т1)

Оқыту тілі (Т1)	Қазақ тілі (Т2)	Орыс тілі (Т2)	Ағылшын тілі (Т3)
Қазақша		20,1%	20,0%
Орысша	54,2%		35,8%

Сонымен қатар, білім беру бағдарламалары мақсатты орыс тілінде (Т2) 32 мамандықтар үшін әзірленген және мақсатты ағылшын тілі (Т3) қазақ бөліміндегі 41 мамандық үшін, орыс бөлімінің жоғары көрсеткіштері (25 және 21 мамандыққа сәйкес). Сонымен қатар, оқытылатын тілдік емес пәндердің саны қазақ топтарында орыс (Т2) және ағылшын (Т3) тілдерінде, сондай-ақ орыс бөлімінде қазақ (Т2) және ағылшынша (Т3) оқытындардың саны артуда (3.2.4 кесте).

3.2.4 кесте – Колледждердің мақсатты тілдік оқытылатын мамандықтар мен тілдік емес пәндердің сандық мәліметтері

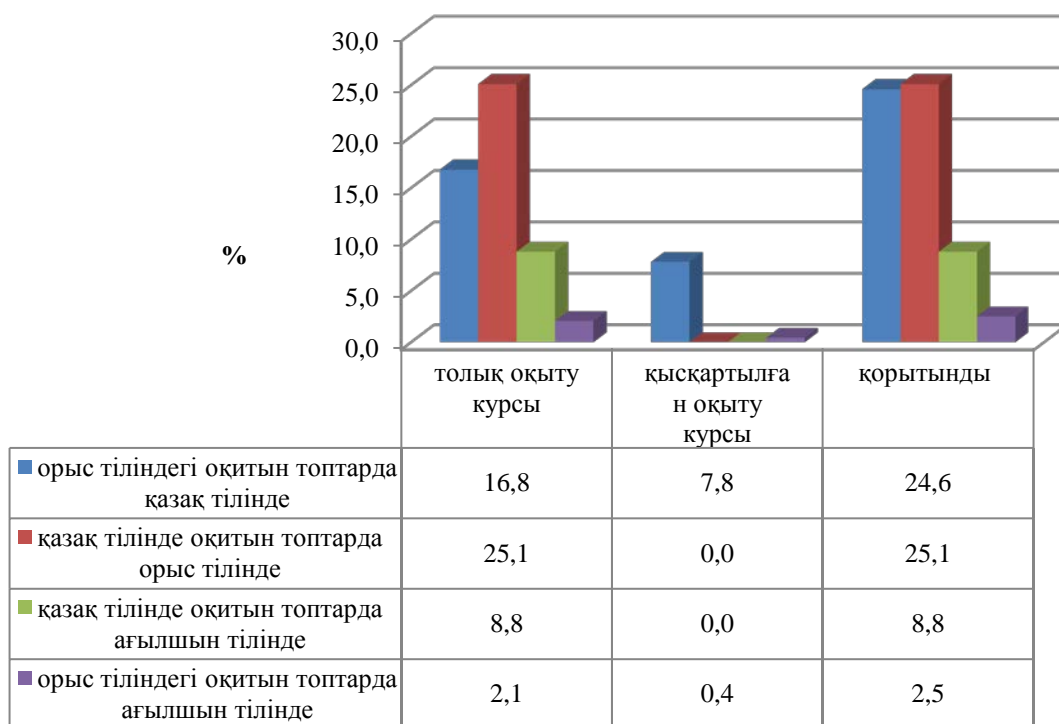
Мақсатты тілдер	Мамандықтар саны	Тілдік емес пәндер саны
Орыс тілі бөлімінде оқитын топтардағы қазақ тілі (Т2)	25	5
Қазақ тілі бөлімінде оқитын топтардағы орыс тілі (Т2)	32	11
Қазақ тілі бөлімінде оқитын топтардағы ағылшын тілі (Т3)	41	7
Орыс тілі бөлімінде оқитын топтардағы ағылшын тілі (Т3)	21	4

Төменде мақсатты тілде оқылатын пәндер тізімі ұсынылған:

- Елтану;
- Мемлекеттік тілде іс-қағаз жүргізу
- Өлкетану;
- АӘД;
- Дене шынықтыру;
- Информатика;
- Еңбекті қорғау;
- Хореография элеменеттерімен ырғақ;
- АФГ;
- Балалар әдебиеті және мәнерлеп оқу практикумы
- География;
- Құқық негіздері;
- «Дене тәрбиесі оқыту әдістемесі»;
- «Музыка оқыту әдістемесі».

Колледждерде тілдік мақсатта көбінесе "Мемлекеттік тілде іс-қағаз жүргізу", "Елтану" және "Өлкетану" секілді пәндер жиі оқытылады.

Осыған қарамастан мақсатты тілді оқытуға берілген уақыткөлемінің көрсеткіштері біркелкі бөлінбеген. Осылайша, қазақ тілінде оқытылатын топтарда, орыс тіліндегі (Т2) пәндерге білім беру бағдарламасының жалпы сағат санынан 25,1% бөлінеді, бұл орыс тілі топтарында қазақ тіліндегі (Т2) пәндерді оқыту уақытының көлемінен 0,4% - ға артық бөлінген. Осындай жағдай ағылшын тілінде (Т3) оқытылатын пәндерде де: мұнда қазақ тілінде оқытатын топтарда осы оқу уақытының көлемі орыс тілінде оқыту тобынан 6,3% - ға артық (3.2.3 сурет).

3.2.3 сурет – колледждердегі мақсатты тілдікпәндерді оқуға берілген уақыттың үлесі (Т2 және Т3)

Ұсынылған колледждердің мәліметтері біртiлдi оқытушылардың басымдығын көрсетедi, оның iшiнде тек қазақ тiлiнде 444 адам немесе 36,1% оқиды. Ең төменгi көрсеткiш ағылшын тiлiндегi оқытушылардың саны – 94 оқытушы немесе 7,6% (3.2.5 кесте, 3.2.4 сурет).

3.2.5- кесте – Мониторингке қатысқан колледж оқытушылары туралы мәліметтер

Білім беру ұйымының атауы	Колледж бойынша барлығы	Оқитын оқытушылар			
		Тек қана қазақ тілінде	Тек қана орыс тілінде	Қазақ және орыс тілдерінде	Ағылшын тілінде
1	2	3	4	5	6
№ 1 Алматы мемлекеттік қазақ гуманитарлық-педагогикалық колледжі	111	111	0	9	17
№ 2 Алматы мемлекеттік қазақ гуманитарлық-педагогикалық колледжі	57	12	25	12	8
Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі	93	53	22	12	6
М.Жұмабаев атындағы гуманитарлық колледж	82	21	32	22	7
Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық колледжі	196	42	3	139	12
Жезқазған гуманитарлық колледжі	46	30	2	5	8
Қарағанды гуманитарлық колледжі	102	29	36	33	0
Қостанай педагогикалық колледжі	92	10	63	10	8

3.2.5- кестенің жалғасы

1	2	3	4	5	6
М.Әуезов атындағы педагогикалық колледж	110	10	2	2	3
Ж. Досмұхамедов атындағы педагогикалық колледж	83	46	9	18	10
Сарқан гуманитарлық колледжі	46	0	7	36	3
Солтүстік Қазақстан кәсіптік-педагогикалық колледжі	64	2	41	19	2
Б.Ахметова атындағы Павлодар педагогикалық колледжі	89	35	23	23	8
Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі	58	43	6	7	2
Барлығы	1229	444	271	347	94

3.2.4 сурет –мақсатты тілді оқытатын колледж оқытушыларының үлесі .

Бағалау жүйесіне келсек, студенттердің тілдік компоненттерін бағалау барлық колледждерде – дәстүрлі. Сондай-ақ студенттердің сөйлеу әрекетінің төрт дағдысы (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) жеткілікті деңгейде деректермен қамтылмаған.

3.3 Деңгейі: Жоғары білім беру

Мониторингке 29 жоғары оқу орындары қатысты, олардың 1-уі үштілді білім беру бағдарламаларын жүзеге асырмайды. Ол Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы.

Үштілді білім беру бағдарламалары жүзеге асырылатын 28 ЖОО-ның жалпы студенттер контингенті 110923 студентті құрайды, олардың оқыту қазақ тіліндегі бөлімдерінде 80212 студент, немесе 72,3%, оқыту орыс тіліндегі бөлімдерінде 30711 студент, немесе 27,7% оқиды (3.3.1-кесте).

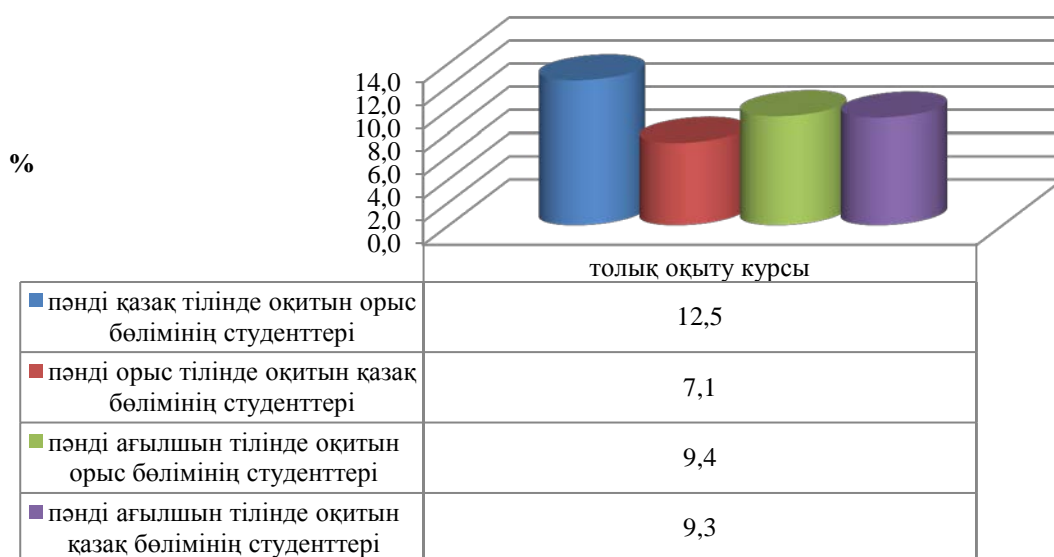
3.3.1-кесте – Жүргізілген мониторингке қатысқан ЖОО-ның күндізгі бөлім білім алушыларының контингенті туралы мәліметтер

Оқыту тілі	Студенттер контингенті											
	толық оқыту курсы						қысқартылған оқыту курсы					барлығы
	1-курс	2-курс	3-курс	4-курс	5-курс	барлығы	1 курс	2 курс	3курс	4 курс	барлығы	
Қазақ	22009	20716	19004	15391	1142	78262	479	828	637	6	1950	80212
Орыс	7117	7801	7134	6820	1082	29954	168	325	263	1	757	30711
Барлығы	29126	28517	26138	22211	2224	108216	647	1153	900	7	2707	110923

Орыс бөлімінің жалпы студенттер санынан пәндерді қазақ тілінде - 54,2%, қазақ бөлімінің жалпы студенттер санынан пәндерді орыс тілінде – 20,1% студенттер оқиды. Көрсеткіштегі айырмашылық қазақ тілінің пайдасына 34,1% құрайды. Бұл үштілді білім беру бағдарламасына ЖОО студенттерін тартудың біркелкі еместігін көрсетеді. Әсіресе бұл пәнді ағылшын тілінде оқитын студенттер санына қатысты (3.3.2 кесте және 3.3.1-сурет).

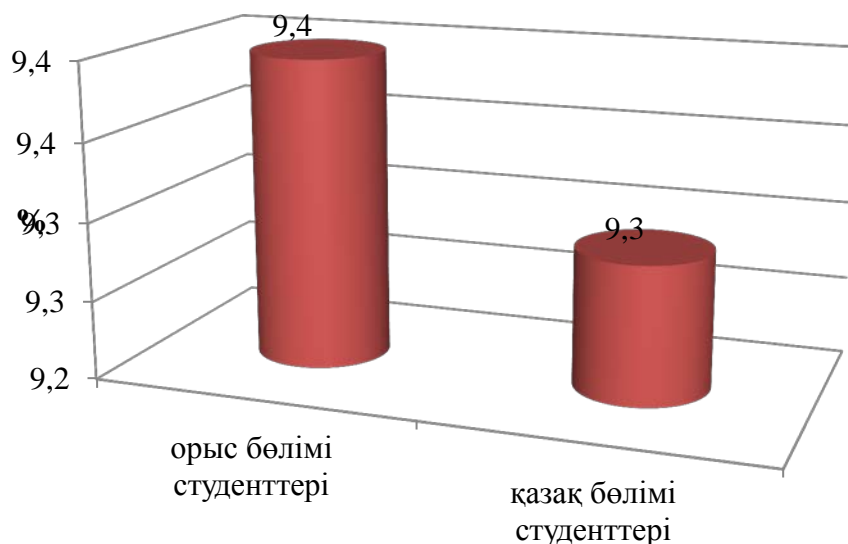
3.3.2 кесте– Пәндерді мақсатты тілде оқитын ЖОО студенттерінің саны туралы мәліметтер

Студенттер санаты	Толық оқыту курсы
Пәндерді қазақ тілінде оқитын орыс бөлімінің студенттері	3842
Пәндерді орыс тілінде оқитын қазақ бөлімінің студенттері	5704
Пәндерді ағылшын тілінде оқитын орыс бөлімінің студенттері	2886
Пәндерді ағылшын тілінде оқитын қазақ бөлімінің студенттері	7450

3.3.1 сурет – Пәндерді мақсатты тілде оқитын ЖОО студенттерінің үлесі

3.3.2 суретіндегі мәліметтер көрсеткендей, тілдік емес пәндерді ағылшын тілінде оқытын ЖОО студенттерінің үлесінің, колледжден айырмашылығы іс жүзінде оқыту қазақ және орыс бөлімдері арасындағы көрсеткіштермен сәйкес келеді. Мұнда колледждердің қазақ бөлімі студенттері бойынша көрсеткіштер, төменде орыс бөлімінің сондай көрсеткіші небәрі 0,1% құрайды (3.3.2 сурет).

3.3.2 сурет – Тілдік емес пәндерді ағылшын тілінде оқытын студенттер үлесі

Оқыту қазақ тіліндегі студенттер үшін білім беру бағдарламаларын әзірлеуде ЖОО орыс бөлімі студенттеріне арналған бағдарламаларға қарағанда қазақ тілінде оқытылатын пәндерге артықшылық береді: мұнда көрсеткіштердегі айырмашылық +5,4% құрайды (3.3.3 кесте).

3.3.3 кесте – (Т1) оқыту тілі бойынша тілдік емес пәндерді мақсатты тілде оқытын колледж студенттерінің үлес көрсеткіштерін бөлу

(Т1) оқыту тілі	(Т2) Қазақ тілі	(Т2) Орыс тілі	(Т3) Ағылшын тілі
Қазақ		7,1%	9,3%
орыс	12,5%		9,4%

Сонымен қатар, мақсатты орыс тіліндегі (Т2) білім беру бағдарламасы қазақ бөлімінің 128 мамандығы үшін және мақсатты ағылшын тілінде (Т3) 4153 мамандықтары үшін әзірленді. Бұл жоғарыдағы орыс бөлімінің көрсеткіштерінің (88 және 149 мамандықтар бойынша) ұқсастығын көрсетеді.

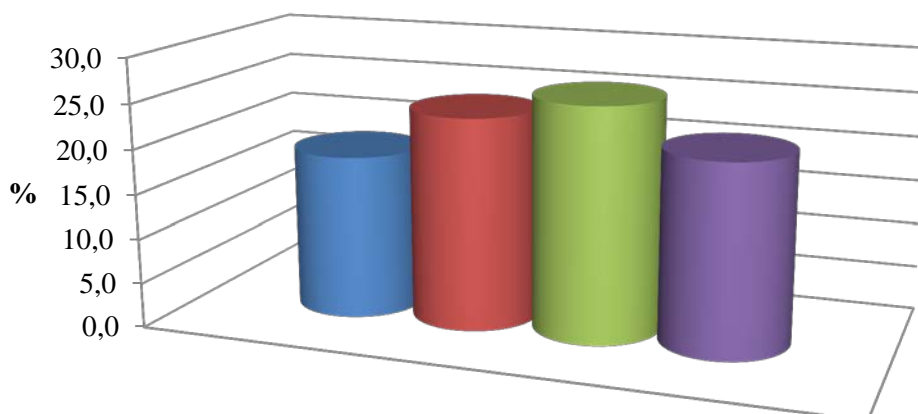
Сондай-ақ, қазақ топтарындағы орыс(Т2) және ағылшын(Т3) тілдерінде оқытылатын тілдік емес пәндер саны тағы да орыс бөлімі топтарындағы қазақ (Т2) және ағылшын (Т3) тілінде оқытын пәндер санын арттырады (3.3.4 кесте).

3.3.4 кесте – Мақсатты тілде оқылатын жоо тілдік емес пәндері және мамандықтары туралы сандық мәліметтер

Мақсатты тілдер	Мамандықтар саны	Тілдік емес пәндер саны
Оқыту орыс тіліндегі топтардағы қазақ тілі(Т2)	88	516
Оқыту қазақ тіліндегі топтардағы орыс тілі (Т2)	128	854
Оқыту қазақ тіліндегі топтардағы ағылшын тілі (Т3)	153	1303
Оқыту орыс тіліндегі топтардағы ағылшын тілі (Т3)	149	997

Сонымен бірге пәндерді мақсатты тілде оқытуға бөлінетін оқу уақыты көлемінің көрсеткіші біркелкі бөлінбеген. Оқыту қазақ тіліндегі топтарда орыс тілінде (Т2) оқытылатын пәндерге білім беру бағдарламасының жалпы сағат санынан 23,7% бөлінеді, бұл оқыту орыс тіліндегі топтарда пәнді қазақ тілінде(Т2) оқытуға бөлінетін оқу уақытының көлемінен 5,4% көп.

Ағылшын тілінде (Т3) оқытылатын пәндердің көрінісі басқаша: мұнда оқыту қазақ тіліндегі топтарда оқу уақытының осы көлемі оқыту орыс тіліндегі топтарға қарағанда 4,8% көп (3.3.3 сурет).

	оқу уақытының үлесі
■ оқу орыс тіліндегі топтарда қазақ тілінде	18,3
■ оқу қазақ тіліндегі топтарда орыс тілінде	23,7
■ оқу қазақ тіліндегі топтарда ағылшын тілінде	26,0
■ оқу орыс тіліндегі топтарда ағылшын тілінде	21,2

3.3.3 сурет – ЖОО-да пәндерді мақсатты тілдерде (Т2 және Т3)оқытуға бөлінетін оқу уақытының үлесі

ЖОО-мен ұсынылған мәліметтер мониторинг жүргізуге қатысқан ПОҚ-ның жалпы санынан екітілді оқытушылар саны (қазақ-орыс қостілділер)37,3% құрайтынын, олардың саны 5228 адамға жететінін көрсетеді. Сондай-ақ

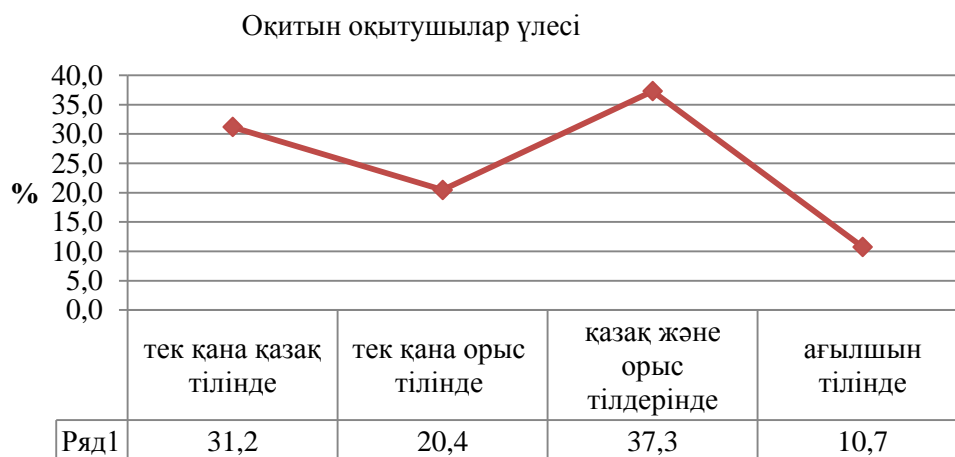
колледждердегі сияқты ЖОО ПОҚ оқытушылардың аз саны, ағылшын тілінде оқитын оқытушылар-1506 немесе 10,7% (3.3.5кесте, 3.3.4-сурет).

3.3.5 кесте – Мониторингке қатысқан колледж оқытушылары туралы мәлімет

Білім беру ұйымының атауы	Барлығы ЖОО бойынша	Оқитын оқытушылар							
		тек қазақ тілінде		тек орыс тілінде		қазақ және орыс тілдерінде		ағылшын тілінде	
		саны	ПОҚ жалпы санынан үлесі (%)	саны	ПОҚ жалпы санынан үлесі (%)	саны	ПОҚ жалпы санынан үлесі (%)	саны	ПОҚ жалпы санынан үлесі (%)
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе МУ	635	489	77,0	145	22,8	422	66,5	77	12,1
Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық МПИ	151	70	46,4	14	9,3	54	35,8	13	8,6
Х. Досмұхамедов атындағы Атырау МУ	424	354	83,5	184	43,4	424	100,0	63	14,9
Д. Серікбаев атындағы ШҚ МТУ	221	20	9,0	29	13,1	0	0,0	5	2,3
С. Аманжолов атындағы ШҚМУ	345	98	28,4	104	30,1	143	41,4	42	12,2
Семей қ. ММУ	396	189	47,7	228	57,6	160	40,4	74	18,7
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ	1538	0	0,0	0	0,0	0	0,0	80	5,2
І. Жансүгіров атындағы Жетісу МУ	333	18	5,4	14	4,2	19	5,7	14	4,2
Жәңгір хан атындағы БҚАТУ	288	60	20,8	42	14,6	160	55,6	27	9,4
М. Өтемісұлы атындағы БҚМУ	450	122	27,1	106	23,6	152	33,8	70	15,6
М.Оспанов атындағы БҚММУ	511	455	89,0	56	11,0	397	77,7	10	2,0
Т.К.Жүргенов атындағы Қаз. ұлт. өнер академиясы	302	120	39,7	124	41,1	122	40,4	17	5,6
Қаз Мем Қыз ПУ	582	220	37,8	70	12,0	210	36,1	82	14,1
Қ.И.Сәтпаев атындағы ҚазҰТУ	1133	204	18,0	329	29,0	601	53,0	12	1,1
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ	81	13	16,0	32	39,5	29	35,8	6	7,4
Қар ММУ	714	304	42,6	419	58,7	55	7,7	103	14,4
Қар МТУ	660	70	10,6	72	10,9	30	4,5	66	10,0
Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ	789	56	7,1	56	7,1	112	14,2	265	33,6
Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау МУ	69	13	18,8	20	29,0	44	63,8	12	17,4
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай МУ	418	81	19,4	162	38,8	189	45,2	28	6,7
Қостанай МПИ	213	49	23,0	78	36,6	69	32,4	19	8,9
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда МУ	524	33	6,3	28	5,3	399	76,1	65	12,4
Павлодар МПИ	239	42	17,6	71	29,7	83	34,7	43	18,0
М. Қозыбаев атындағы СҚМУ	46	13	28,3	15	32,6	0	0,0	18	39,1
Шәкәрім атындағы Семей МУ	477	113	23,7	112	23,5	251	52,6	65	13,6

3.3.5 кестенің жалғасы

Тараз МПИ	346	275	79,5	194	56,1	136	39,3	63	18,2
М.Х.Дулатиатындағы Тараз МУ	597	40	6,7	38	6,4	504	84,4	65	10,9
М. Әуезоватындағы ОҚМУ	1540	850	55,2	125	8,1	463	30,1	102	6,6
Барлығы	14022	4371	31,2	2867	20,4	5228	37,3	1506	10,7

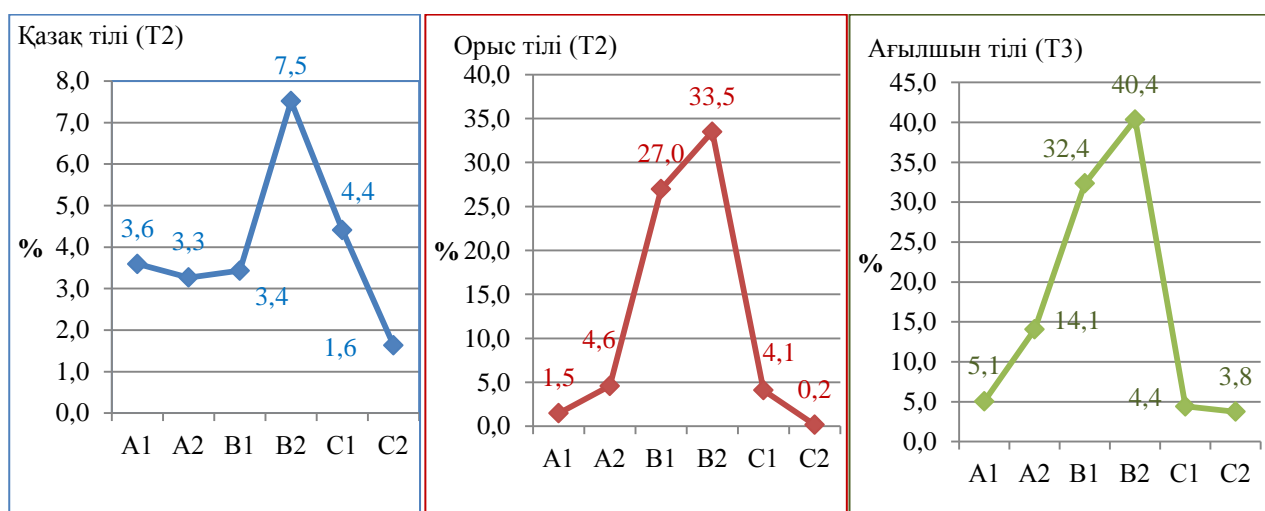

3.3.4-сурет –Мақсатты тілдер бойынша дәріс оқитын ЖОО ПОҚ үлесін бөлу

Студенттердің тілдік құзыреттіліктерін бағалауға қатысты тек үш ЖОО CEFR деңгейлік жүйесі бойынша бағалауды қолданады. Олар:

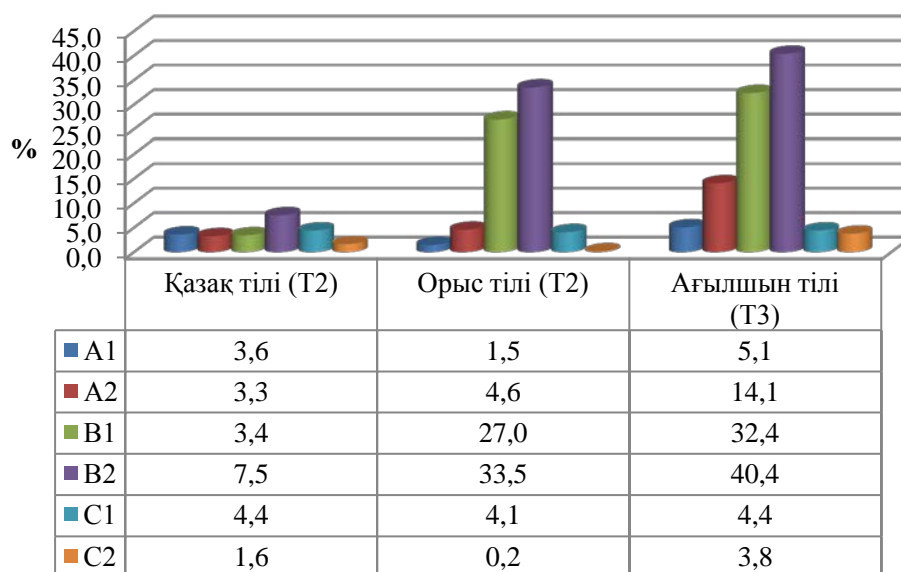
- I.Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті;
- М.Өтемісұлы атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті;
- Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті.

Жоғарыда көрсетілген үш ЖОО ұсынған деректерді талдау студенттердің басым көпшілігі барлық үш тіл бойынша B2 деңгейінде тілдік құзыреттіліктер қалыптасуын көрсететінін дәлелдеп отыр (3.3.5- сурет).

3.3.5-сурет – Үш ЖОО студенттерінің тілдік құзыреттілік деңгейі

Үш тіл қимасындағы салыстырмалы талдау студенттердің екінші тіл ретінде қазақ тілі бойынша (Т2) ең төмен көрсеткіш көрсеткенін дәлелдеді (3.3.6- сурет)

3.3.6-сурет – Студенттердің үш мақсатты тіл бойынша деңгейлік тілдік құзыреттіліктердің қалыптасу көрсеткіштерін бөлу

4 Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторинг қорытындысы бойынша тұжырымдар

Жүргізілген мониторинг нәтижелерін талдау келесідей **тұжырымдар** жасауға мүмкіндік береді:

1) орта білім беру деңгейі бойынша:

1.1) үштілді білім беру бағдарламаларын жүзеге асырушы ауыл мектептері мұғалімдерінің біліктілік санаттары және біліктілігін арттыру көрсеткіштері бойынша анық артта қалуы;

1.2) мақсатты тілдерде оқытылатын (Т2 және Т3) мектеп пәндерін таңдауда педагогикалық және дидактикалық тұрғыдан жосықсыз еркіндік;

1.3) тілдік емес пәндерді мақсатты тілде оқытуда қолдануға міндетті және ұсынылған оқу ресурстарын (оқулықтар және ОӘК) реттеудің қажеттілігі;

2) техникалық және кәсіптік білім беру мен жоғары білім беру деңгейлері бойынша :

2.1) қазақ-орыстілді ПОҚ аспектісінде үштілді білім беруді кадрлық қамтамасыз ету бойынша жеткілікті жақсы болжамдар;

2.2) оқыту қазақ тіліндегі топтар бойынша мәліметтер (барлық ұстаным – студенттердің тілдік құзыреттерін қалыптастыру деңгейі, БП және БП және т.б циклдарының тілдік емес пәндерін оқытуға бөлінетін уақыт көлемі бойынша) біршама әлсіз көрсеткіштерді көрсетеді;

2.3) ПОҚ аспектісінде ағылшын тілі білімімен ЖОО-да үштілді білім беруді кадрлық қамтамасыз етудегі ерекше қолайсыз жағдай.

Сонымен қатар, мониторинг жүргізуге қатысудың жалпы мәдениетіне және білім берудің барлық деңгейінің бастапқы құжаттарын орындаушылардың жауапкершілігіне байланысты:

– үштілді білім беру қазақ (Т2), орыс (Т2) және ағылшын (Т3) тілдерін мақсатты тіл ретінде анықтайтыны туралы нақты және анық түсініктің болмауы;

– істей білмеуін немесе өз орындауына қатысты құжаттарды оқуды қаламауын (дұрысы екіншісі) атап көрсетуге болады.

Осы мониторингтің үштілді білім беру тәжірибесін шынайы зерделеу бойынша алғашқы тәжірибені көрсететінін ескере отырып:

– үштілді білім беру саласындағы кадрлық саясат мәселелерін біршама жете және ғылыми нақтылық тұрғысынан (ресурстық қамтамасыз етуге сәйкес) терең зерделеу;

– мақсатты тілдер (Т2 және Т3) бойынша бағдарлама материалын меңгеруде білім алушылардың тілдік құзыреттерін бағалау жүйесін әзірлеу;

– үштілді білім беру бағдарламаларын жүзеге асыруға қатысты педагог қызметкерлерге арналған біліктілікке қойылатын талаптар жүйесін әзірлеу;

– үштілді білім беруге арналған педагогикалық кадрлар даярлаудың шынайы жағдайын зерделеу;

– жақын болашақта ауылдық және қалалық мектеп ерекшеліктерін ескере отырып үштілді білім беру үшін педагог кадрларға қажеттілікті анықтау ұсынылады.

Қорытынды

Қазіргі уақытта ағылшын тілі адам қызметінің ғылым, техника, экономика, сауда, спорт, туризм сияқты салаларында маңызды рөл атқарады. Швед, неміс немесе тіпті жапон ғалымдары өздерінің шетелдік әріптестеріне өздері ашқан жаңалықтарын хабарлауды қалағанда немесе қызықты нәтижелермен бөліскенде, олар ғылыми мақалаларын ағылшын тілінде шығатын журналдарда жариялайды. Бұл тіл авиация мен кеме қатынасында да халықаралық тілге айналды. Ағылшын тілі көптеген халықаралық, ғылыми, техникалық, саяси және кәсіби халықаралық конференциялар, симпозиумдар мен семинарларда жұмыс тілі ретінде қолданылады. Орта ғасырларда Еуропа үшін латын тілі қандай маңызды рөл атқарса, қазіргі әлемде ағылшын тілінің де маңызы сондай. Қазақстанда қазақ тілі мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болды, бұл еліміздегі барлық азаматтарды біріктіру және социумды нығайту қызметін атқаруы тиіс. Орыс тілі меңгеретіндер саны басым болуы салдарынан қазіргі әлемде ақпараттық көкжиекті кеңейту факторы болып табылады. Ағылшын тілі қазіргі таңда ұлттың шынайы бәсекеге қабілеттілігінің қажетті шарттарының бірі болып саналады.

Негізінен, мемлекеттің тілдік саясаты келесіге негізделеді:

- мектеп түлектерінің қазақ тілін 100% меңгеруіне қол жеткізу;
- Қазақстанда шынайы тарихи себептермен негізделген орыс тілін меңгерудегі жетістіктерді жоғалтпау және оларды еселеу;
- табиғи қалыптасқан қазақ-орыс қостілділігіне әлемдік қауымдастықтағы тіл ретінде, үшінші ағылшын тілін білуді қосу.

Үштілді білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған Жол картасын дайындауда үштілді білім беру процесін енгізумен қатар жүретін тәуекелдер, атап айтқанда қоғамның үштілді білім беру саясатын қабылдамауы, пән мұғалімдерінің енжар немесе тіпті теріс ұстанымдары белгіленді, бірақ Қазақстандағы үштілді білім берудің қазіргі жағдайын талдау педагог кадрлардың дайын болмауы – негізгі тәуекел екенін көрсетіп отыр.

Бұл үштілді оқытуды енгізу шеңберінде педагогтарды дайындау және олардың біліктілігін арттыру бағдарламасын іске асыруды; педагогтарды дайындаудың түрлі формаларын қолдануды, жеке құрылымдарды тартуды (ҚТЛ, «Мирас» мектептері және т.б.), республикалық, облыстық семинар-тренингтер өткізуді талап етеді.

Мазмұны

Кіріспе	3
1. Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторингтің құрылымы мен технологиялық карталары	4
2. Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге мониторинг жүргізуде ақпараттар жинау және мәліметтер базасын өңдеу әдістері	7
3. Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторингмәліметтерін талдау нәтижелері	8
4. Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарында үш тілді білім беруге жүргізілген мониторинг қорытындысы бойынша тұжырымдар	31
Қорытынды	33

Введение

Для составления аналитической справки был проведен анализ текущей ситуации по реализации трехязычного образования в организациях образования всех уровней. В соответствии с этим был проведен мониторинг, для осуществления которого были:

- разработаны структура и технологические карты мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней;
- произведены сбор информации и обработка базы данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней;
- сделан анализ данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней;
- обобщены результаты работы и сформулированы выводы по состоянию реализации трехязычного образования в организациях образования всех уровней.

Все указанные действия представляли собой пошаговый алгоритм достижения основной цели мониторинга, которая заключалась в том, чтобы на основе сбора информации от первичных организаций образования всех уровней выяснить реальную картину продвижения трехязычного образования в стране. Именно в соответствии с этой целью были составлены все технологические карты и определены технологические процедуры мониторинга, а также проведена совокупная выборка респондентов, когда на уровне высшего образования были опрошены национальные и государственные вузы, на уровне технического и профессионального образования – гуманитарные и педагогические колледжи, на уровне среднего образования – школы, реализующие программы трехязычного обучения.

Всего в мониторинге приняли участие:

- из 37 национальных и государственных вузов – 28, не приняли участие в мониторинге такие вузы, как Казахский национальный аграрный университет, Казахский национальный медицинский университет им. С.Д. Асфендиярова, Казахский национальный педагогический университет им. Абая, Казахский национальный университет искусств, Карагандинский государственный индустриальный университет, Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова, Павлодарский государственный университет им. С.Торайгырова, Семипалатинский государственный педагогический университет, Южно-Казахстанская государственная фармацевтическая академия;
- из 22 государственных гуманитарных и педагогических колледжей – 14, не приняли участие в мониторинге Атырауский гуманитарный колледж им. К.Дутбаевой, педагогический колледж им.Ж.Мусина, гуманитарный колледж г.Астаны, Кызылординский гуманитарный колледж им. М.Маметовой и Мангистауский гуманитарный колледж;
- из 166 организаций среднего образования – 120 школ.

1 Структура и технологические карты мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней

Общая структура мониторинга трехязычного образования в организациях среднего образования состоит из следующих разделов:

I. Общие сведения.

II. Сведения о предметах, изучаемых на целевом языке.

III. Учебные ресурсы.

IV. Система оценивания.

V. Кадровое обеспечение полиязычного образования.

В разделе «**I. Общие сведения**» содержится одна технологическая карта (ТК I.1 Общие сведения об организации образования), в которой респонденты должны были отразить: полное юридическое наименование организации образования, ее адрес, контакты, язык обучения в школе (казахский, русский, уйгурский, узбекский, таджикский), опыт работы организации в данном направлении (с какого года и сколько лет), а также данные руководителя и ответственного за трех/полиязычное образование.

Второй раздел «**II. Сведения о предметах, изучаемых на целевом языке**» содержит три технологические карты, направленные на выявление перечня предметно-вариантного и вариативного компонентов, которые изучаются на целевых языках с указанием объема учебного времени в неделю в разрезе классов. Целевыми языками являются:

- казахский язык для школ с неказахским языком обучения;
- русский язык для школ с нерусским языком обучения;
- английский язык для всех школ.

Третий раздел «**III. Учебные ресурсы**» содержит три технологические карты. Запрос информации по данным картам направлен на выявление тех учебных ресурсов (учебники, УМК), которые используются педагогами при обучении предметам на целевых языках. Причем речь идет о ресурсах для предметов только инвариантного компонента.

Четвертый раздел «**IV. Система оценивания**» содержит две технологические карты, вторая из которых заполняется только в том случае, если школа отслеживала результаты обучения по уровневой модели иноязычного образования (Common European Framework of Reference, CEFR) или по модели типа КАЗТЕСТ, TOEFL, IELTS и др.

И, наконец, пятый раздел «**V. Кадровое обеспечение полиязычного образования**» содержит две технологические карты, направленные на сбор сведений об уровне образования, квалификационных категориях и повышении квалификации учителей, задействованных в трехязычном образовании. При этом общая численность учителей в школе не должна совпадать с числом учителей, задействованных в трехязычном образовании, поэтому речь идет только о тех учителях, которые ведут уроки на целевых языках.

Структура мониторинга для организаций технического и профессионального (далее – колледжи) и высшего (далее – вузы) образования немного отличается от мониторинга для организаций среднего (далее – школы)

образования. Здесь мониторинг состоит из четырех разделов:

I. Общие сведения.

II Сведения об обучающихся и ППС.

III. Сведения о дисциплинах, изучаемых на целевых языках

IV. Система оценивания.

Первый и четвертый разделы по своему содержанию совпадают полностью.

Второй раздел «II Сведения об обучающихся и ППС» состоит из трех технологических карт, первая из которых должна отразить данные о контингенте обучающихся только очного отделения, в разрезе языков и курсов обучения. Вторая технологическая карта данного раздела направлена на сбор сведений о численности студентов казахского и русского отделений колледжей и вузов, изучающих дисциплины обязательного и элективного компонентов ООД, БД, ПД на целевых языках. Напомним, к целевым языкам относятся:

- казахский язык для групп с неказахским языком обучения;
- русский язык для групп с нерусским языком обучения;
- английский язык для всех групп независимо от языка обучения.

Третья технологическая карта данного раздела направлена на сбор сведений численности преподавателей штатного состава, включая деканов и заведующих кафедрами, читающих курсы на целевых языках. При этом сведения, собранные по данной карте, позволят судить о численности одноязычных и двуязычных преподавателей (казахско-русский, казахско-английский или русско-английский билингвизм), а также получить реальную картину об англоязычных преподавателях.

Третий раздел «III. Сведения о дисциплинах, изучаемых на целевых языках» содержит четыре технологические карты, в которых респонденты должны отразить сведения о неязыковых дисциплинах обязательного и элективного компонентов ООД, БД, ПД,

В целом, структура мониторинга отражена в таблице 1.

Таблица 1.1 – Структура мониторинга трехязычного образования

Наименование разделов	Наименование технологических карт
1	2
<i>Среднее образование</i>	
I. Общие сведения	ТК I.1 Общие сведения об организации образования
II. Сведения о предметах, изучаемых на целевом языке	ТК II.1 (а) – Предметы, изучаемые на казахском языке (для школ с неказахским языком обучения)
	ТК II.1 (б) – Предметы, изучаемые на русском языке (для школ с нерусским языком обучения)
	ТК II.1 (в) – Предметы, изучаемые на английском языке (для всех школ независимо от языка обучения)
III. Учебные ресурсы	ТК III.1 (а) – Учебные ресурсы по предметам, изучаемым на казахском языке (для школ с неказахским языком обучения)

Продолжение таблицы 1.1

	ТК III. 1 (б) – Учебные ресурсы по предметам, изучаемым на русском языке (для школ с нерусским языком обучения)
	ТК III. 1 (в) – Учебные ресурсы по предметам, изучаемым на английском языке (для всех школ независимо от языка обучения)
IV. Система оценивания	ТК IV.1 – Система оценивания языковых компетенций обучающихся, применяемая в школе (указать «да» или «нет»)
	ТК IV.2 – Сведения о численности учащихся, владеющих целевыми языками (по уровням)*
V. Кадровое обеспечение полиязычного образования	ТК V.1 – Сведения об уровне образования и квалификационных категориях учителей, задействованных в трехязычном образовании
	ТК V.2 – Сведения о повышении квалификации учителей, задействованных в трехязычном образовании (за последние три года)
<i>Техническое и профессиональное, высшее образование</i>	
I. Общие сведения	ТК I.1 Общие данные об организации образования
II Сведения об обучающихся и ППС	ТК II.1 – Сведения о контингенте обучающихся (только очное отделение)
	ТК II.2 – Сведения о контингенте обучающихся, изучающих неязыковые дисциплины на целевых языках
	ТК II.3 – Сведения о численности преподавателей (только штатный состав, включая деканов и зав.кафедрами)
III. Сведения о дисциплинах, изучаемых на целевых языках	ТК III.1 (а) – Предметы, изучаемые на казахском языке в группах с русским языком обучения
	ТК III.1 (б) – Предметы, изучаемые на русском языке в группах с казахским языком обучения
	ТК III.1 (в) – Предметы, изучаемые на английском языке в группах с казахским языком обучения
	ТК III.1 (г) – Предметы, изучаемые на английском языке в группах с русским языком обучения
IV. Система оценивания	ТК IV.1 – Система оценивания языковых компетенций обучающихся, применяемая в вузе/колледже (указать «да» или «нет»)
	ТК IV.2 – Сведения о численности обучающихся, владеющих целевыми языками (по уровням)

2 Методы сбора информации и обработки базы данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней

Предварительная подготовка: Национальной академией образования им. И.Алтынсарина были разосланы письма областным управлениям образования и городов Астаны и Алматы, национальным и государственным вузам, гуманитарным и педагогическим колледжам страны на предмет участия в мониторинге трехязычного образования.

Также по предварительному запросу областные и городов Астана и Алматы управления образования представили списки школ, согласно которым, программы трехязычного образования реализуют 168 организаций среднего образования разного типа (таблица 2.1).

Таблица 2.1 – Сведения об организациях среднего образования, реализующих программы трехязычного образования

Регионы	Контингент учащихся						
	всего	с казахским языком обучения		с русским языком обучения		всего	
		<i>число</i>	<i>Доля</i>	<i>число</i>	<i>доля</i>	<i>число</i>	<i>доля</i>
Село	9031	6813	75,44	761	8,43	7574	83,87
Город	47322	22694	47,96	11375	24,04	34069	71,99
Итого	56353	29507	52,36	12136	21,54	41643	73,90

Основным методом сбора исходных данных и обработки потока информации является запрос по структурированной форме в виде технологических карт мониторинга, а также уточнения в личной беседе с исполнителями превичных документов (технологических карт). Следующим методом является обсуждение результатов анализа полученных и обработанных данных в рабочих группах Академии с последующим выходом на обсуждение среди членов ученого совета Академии.

3 Результаты анализа данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней

3.1 Уровень: среднее образование

Из 166-ти школ, заявленных областными и городов Алматы, Астана управлениями образования, в мониторинге приняли участие 120 организаций среднего образования, из которых 19 находятся в сельской и 101 в городской местности (таблица 3.1.1).

Таблица 3.1.1 – Сведения о количестве заявленных управлениями образования школ, реализующих программы трехязычного образования

Наименование области	Сельские школы		Городские школы	
	заявлено	приняли участие в мониторинге	заявлено	приняли участие в мониторинге
ЗКО	4	3	15	15
ЮКО	1	0	7	1
Алматинская область	3	3	11	6
Павлодарская область	23	13	42	38
Мангистауская область	8	0	7	3
Акмолинская область	2	0	9	6
Карагандинская область			15	13
Кызылординская область			3	3
Атырауская область			1	1
Жамбылская область			3	3
Костанайская область			2	2
СКО			3	3
Актюбинская область			7	7
Всего			41	19

Следующий вопрос мониторинга касался учебных предметов, изучаемых на целевых языках. Так, выяснилось, что перечень предметов, изучаемых на казахском языке (Я2) помимо «Казахского языка» и «Казахской литературы», включает такие предметы, как «Естествознание», «Абайтану», «Биология», «Всемирная история», «География», «История Казахстана», «История моей Родины: прошлое и настоящее (спецкурс)», «Қызықтықазақтілі», «Начальная военная подготовка», «Познание мира», «Разговорный казахский язык»,

«Самопознание», «Сказочные традиции в казахской литературе» «Культурное наследие казахского народа (спецкурс)», «Технология», «Тіл дамыту», «Физика», «Физическая культура», «Химия», «Человек. Общество. Право», «Черчение».

На русском языке (Я2) помимо «Русского языка» и «Русской литературы» изучаются «Законы русской орфографии», «Морфология русского языка», «Морфология. Правописание», «Особенности знаменательных частей речи», «Практикум русского языка», «Начальная военная подготовка», «Человек. Общество. Право», «Физическая культура», «Биология», «Всемирная история», «География», «История Казахстана», «Занимательный русский», «Искусство публичного выступления», «Краеведение», «Культура речи», «Лексика и фразеология русского языка», «Литературное чтение», «Говорим по-русски», «Основы орфографии», «Самопознание», «Практический курс русского языка», «Практикум по пунктуации», «Русская словесность», «Русский язык и литература (интегрированный курс)», «Текст и контекст», «Технология», «Трудные вопросы орфографии».

На английском языке (Я3), помимо предмета «Английский язык» изучаются «Family Friends», «Region Pavlodar», «Абай әлемінде», «Абайтану», «Биология», «Дополнительные главы математики», «Калейдоскоп» (спецкурс по биологии), «Мультимедиа» (спецкурс по ИВТ), «Халықаралық тіл және биология», «Botany», «English theatre», «Enjoy English (спецкурс по биологии)», «Human biology», «Mathematics», «Real reading», «Sunny English» (спецкурс по ИВТ), «Алгебра», «Биология», «География», «Геометрия», «Грамматика на английском языке», «Домашнее чтение», «Елтану», «Естествознание», «Информатика», «История Казахстана», «Қызықты ағылшын», «Логика», «Математика», «Подготовка к TOEFL», «Разговорный английский язык», «Экономика» (спецкурс), «Исторический puzzle» (история Казахстана на английском языке), «Технический перевод», «Физика», «Химия», факультативы «Химия на английском», «Биология на английском», «Машхуртану».

Столь подробный перечень приведен с целью продемонстрировать сильный тематический разброс предметов и спецкурсов, изучаемых на целевых языках (Я2 и Я3), а также крайне нежелательная вольность в выборе целевых языков для изучения предметов как общественно-гуманитарного, так и естественнонаучного направлений. Это приводит к нарушению единой тенденции освоения предметного содержания, что влечет за собой неодинаковое качество знаний школьников по той или иной предметной области. Это усугубляется еще и объективными факторами, когда сельские школьники более ограничены в доступе к образовательным ресурсам. Подтверждением тому является тот факт, что перечень предметов, изучаемых на целевых языках, в городских школах намного разнообразнее, нежели в сельских школах. Следует также отметить, что более активны учителя, преподающие на английском и русском языках, в отличие от тех педагогов, которые ведут занятия на казахском языке (рисунок 3.1.1).

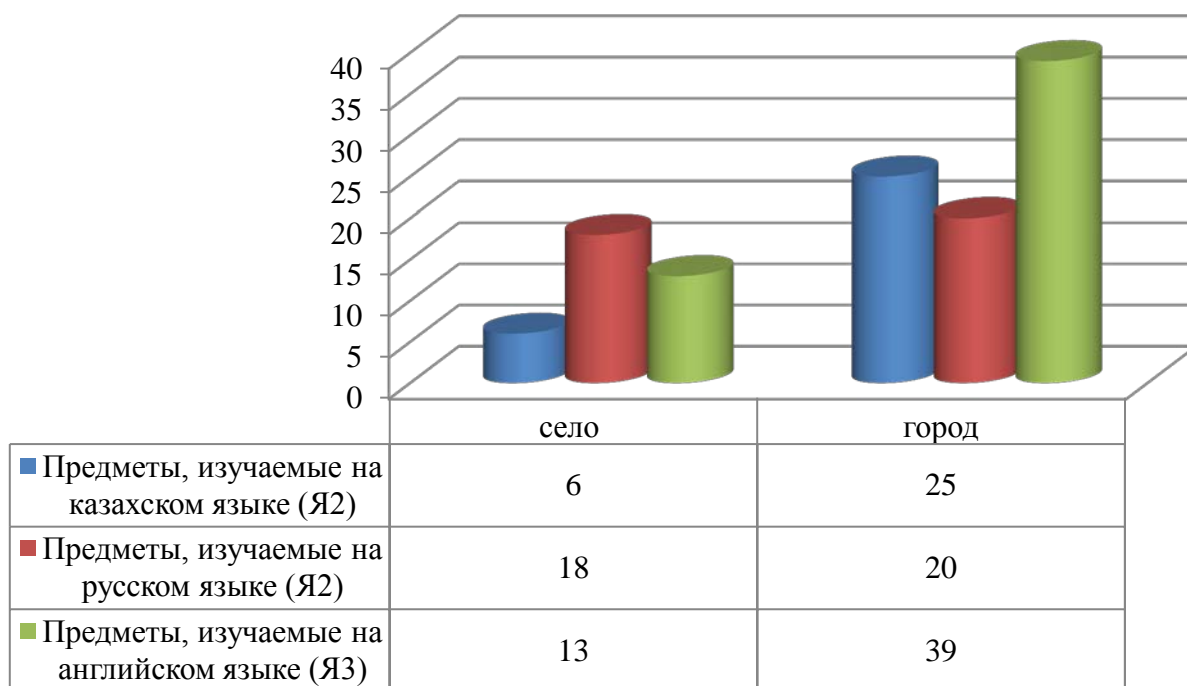

Рисунок 3.1.1 – Сведения о предметах, изучаемых на целевых языках (Я2 и Я3)

Касательно учебных ресурсов согласно технологическим картам второго раздела – ТК II.1 (а), ТК II.1 (б), ТК II.1 (в) – респондентам следовало указать используемые ими учебники для предметов, изучаемых на целевых языках (Я2 и Я3) по инвариантному компоненту. Выяснилось, что на занятиях по предметам, изучаемых на целевых языках, учителя используют в основном учебники, рекомендованные Министерством образования. Исключение составляют учебники, используемые на уроках по предметам, изучаемых на английском языке (Я3). Здесь наряду с рекомендованными учебниками используются и другие. К примеру, на уроках по биологии на английском языке учителя пользуются учебниками как казахстанских авторов, так и зарубежных. В частности, учебники:

- издательства «Атамұра» («Биология» – авторы Қ.Қайым, Р.Сәтімбеков, Ә.Әметов – 7 класс, М.К.Гильманов, А.Соловьева, Л.У.Әбшенова – 9 класс, Н.Асанов, А.Соловьева – 10 класс);

- издательства «Мектеп» («Биология» – автор Е.Очкур – 8 класс, Р.Сәтімбеков, Р.Әлімқұлова, Ж.Шілдебаев – 11 класс);

- издательства «Cambridge University press» 2013 г. («Биология, химия» и «Cambridge Checkpoint Science» - авторы Mary Jones, Diane Fellowes-Freeman and David Sang - 9 класс);

- издательства «Астана-кітап» («Biology» – авторы В.Кенсі, В.Ерметов, Е.Оспанкулова – 7-8 классы;

- издательства «Zambak» («Citologi» - авторы В.Кенсі, О.Арпачи – 9 класс, «Reproduction and development» - 10 класс, «Genetics» - 11 класс).

Более подробная информация об используемых учебниках по предметам, изучаемым на английском языке, приведена в приложении А.

Это свидетельствует о необходимости в регулировании перечня учебников, используемых педагогами в рамках трехязычного образования.

При оценке языковых компетенций школьников только в 10-ти школах, принявших участие в мониторинге, применяется система оценивания по типу CEFR. Однако, только четыре из них представили подтверждающий материал. Это две школы Акмолинской области (КТЛ №1 и Профильная ШГ №3 им. М.Габдуллина) и две школы Карагандинской области (КШГ №15 г. Темиртау и ШЛ №15 г. Балхаш). Эти школы заполнили технологическую карту IV.2 – Сведения о численности учащихся, владеющих целевыми языками (по уровням), которую респонденты должны были заполнить лишь в том случае, если школа отслеживала результаты обучения по уровневой модели иноязычного образования (Common European Framework of Reference, CEFR) или по модели типа КАЗТЕСТ, TOEFL, IELTS и др.

Анализ данных, которые представлены указанными выше школами, свидетельствует (рисунок 3.1.2) о том, что большинство школьников демонстрируют сформированность языковых компетенций по казахскому языку на уровне C2 (при этом самый низкий показатель по уровню C1), по русскому языку на уровне B1 (при этом самый низкий показатель по уровню C1), по английскому языку на уровне A2 (при этом самый низкий показатель по уровню C2).

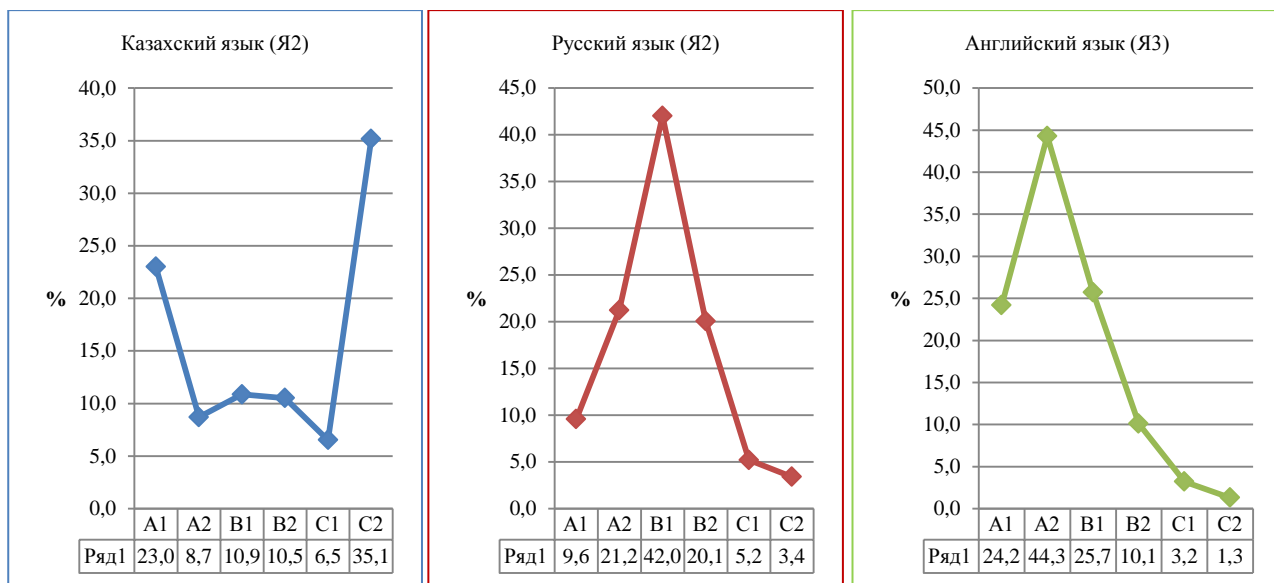

Рисунок 3.1.2 – Уровни языковых компетенций учащихся четырех школ

Сравнительный анализ в разрезе трех языков свидетельствует (рисунок 3.1.3) о том, что наблюдается сильный разброс в показателях как по уровням языковых компетенций, так и по целевым языкам (Я2 и Я3), но при этом следует отметить, что в среднем значении самую слабую позицию занимает казахский язык (15,8%), среднюю – русский язык (16,9%), сильную – английский язык (18,1%).

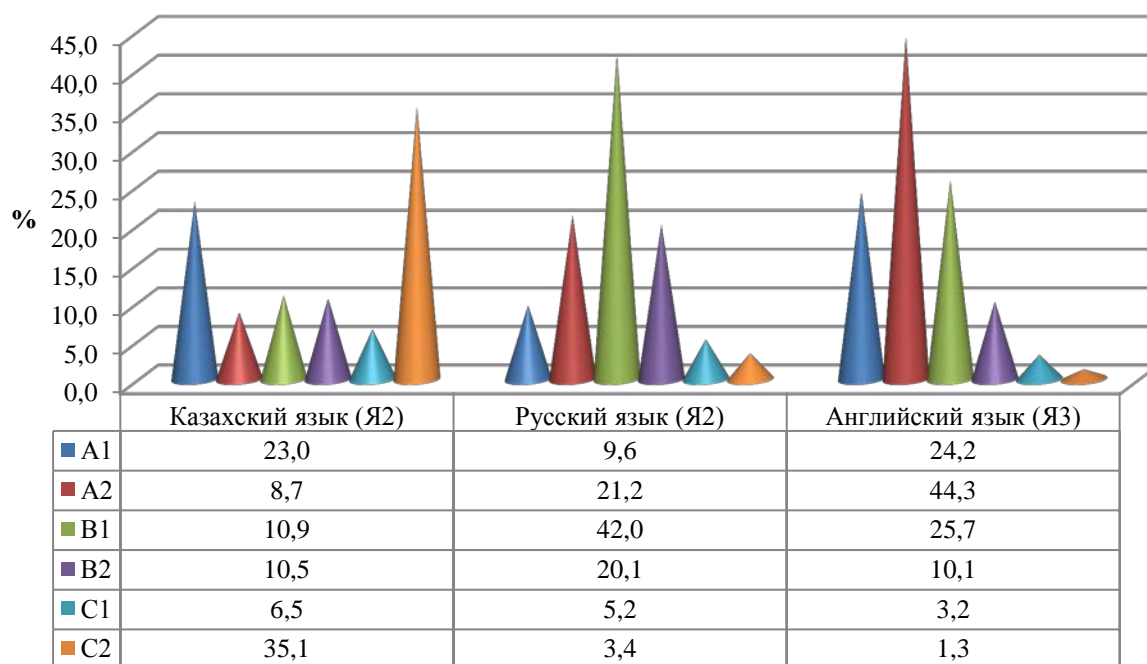

Рисунок 3.1.3 – Распределение показателей сформированности уровней языковых компетенций школьников по трем целевым языкам

Из этого следует необходимость детального изучения данной ситуации для выяснения причин такой неравномерности сформированности языковых компетенций школьников по трем целевым языкам.

Безусловно, ключевым фактором качества образования, в том числе и трехязычного обучения, выступает педагог и его квалификация. В этом плане в 74 школах с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге, работают всего 4665 учителей, 18,9% которых задействованы в программах трехязычного образования (таблица 3.1.2).

Таблица 3.1.2 – Сведения об учителях школ с русским языком обучения, задействованных в программах трехязычного образования

Вид школы (по месту расположения)	Всего учителей	из них задействованы в ТО	
		число	доля
Сельские школы	637	44	6,9
Городские школы	4028	482	12,0
Итого	4665	526	18,9

Касательно уровня образования учителей, ведущих занятия на казахском языке в школах с русским языком обучения, следует отметить, что подавляющее большинство учителей исследуемых школ имеют высшее образование, при этом в городских школах этот показатель выше сельских на 4,9% (рисунок 3.1.4).

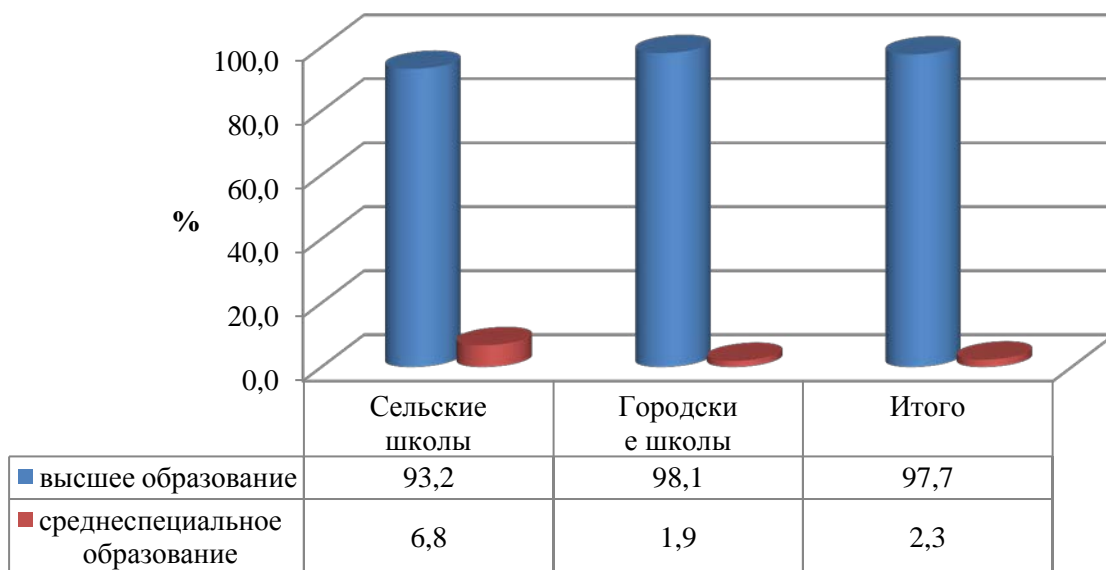

Рисунок 3.1.4 – Сведения о об уровне образования учителей школ с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Из числа задействованных в программах трехязычного образования учителей высшую квалификационную категорию имеют 20,7%, первую квалификационную категорию – 33,5%, вторую – 43,2% и без категорий – 2,7%. При этом наблюдается следующая тенденция: наибольшая доля учителей имеют высшую категорию, но при разнице между сельскими и городскими учителями в 29,7% в пользу вторых. В сельских школах преобладает число учителей, имеющих вторую категорию (рисунок 3.1.5).

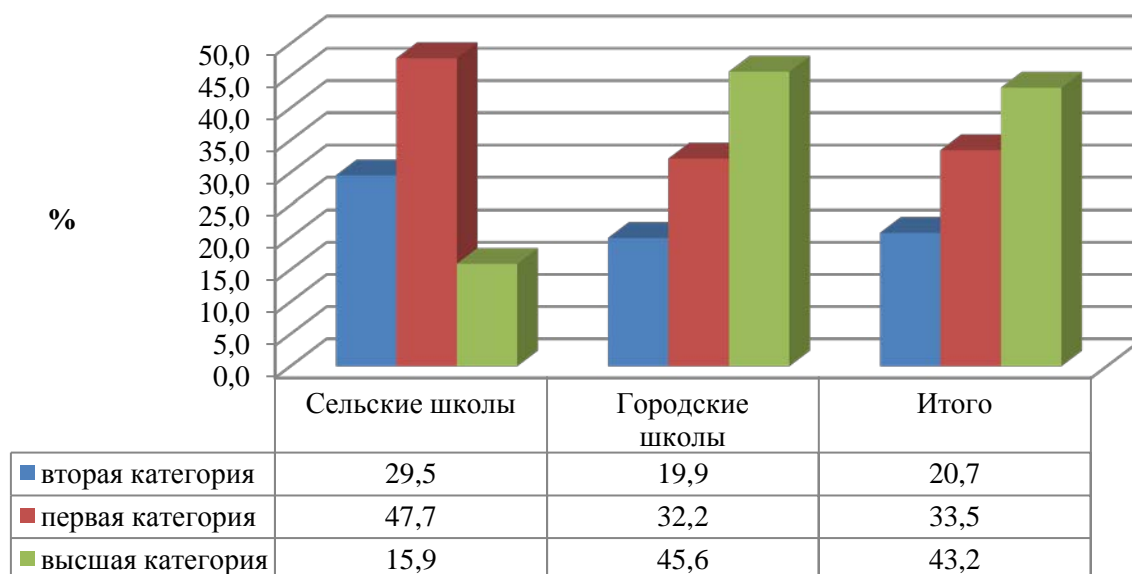

Рисунок 3.1.5 – Сведения о квалификационных категориях учителей школ с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Эти данные подтверждаются информацией от респондентов по поводу повышения квалификации учителей. Согласно технологической карте ТК V.2 – Сведения о повышении квалификации учителей, задействованных в трехязычном образовании (за последние три года), респонденты должны были представить данные о наличии сертификатов у учителей школ. Выяснилось, что в вопросах повышения квалификации учителя городских школ намного активнее, нежели учителя сельских школ. Исключение составляет прохождение курсов по линии АО«Өрлеу» (рисунок 3.1.6).

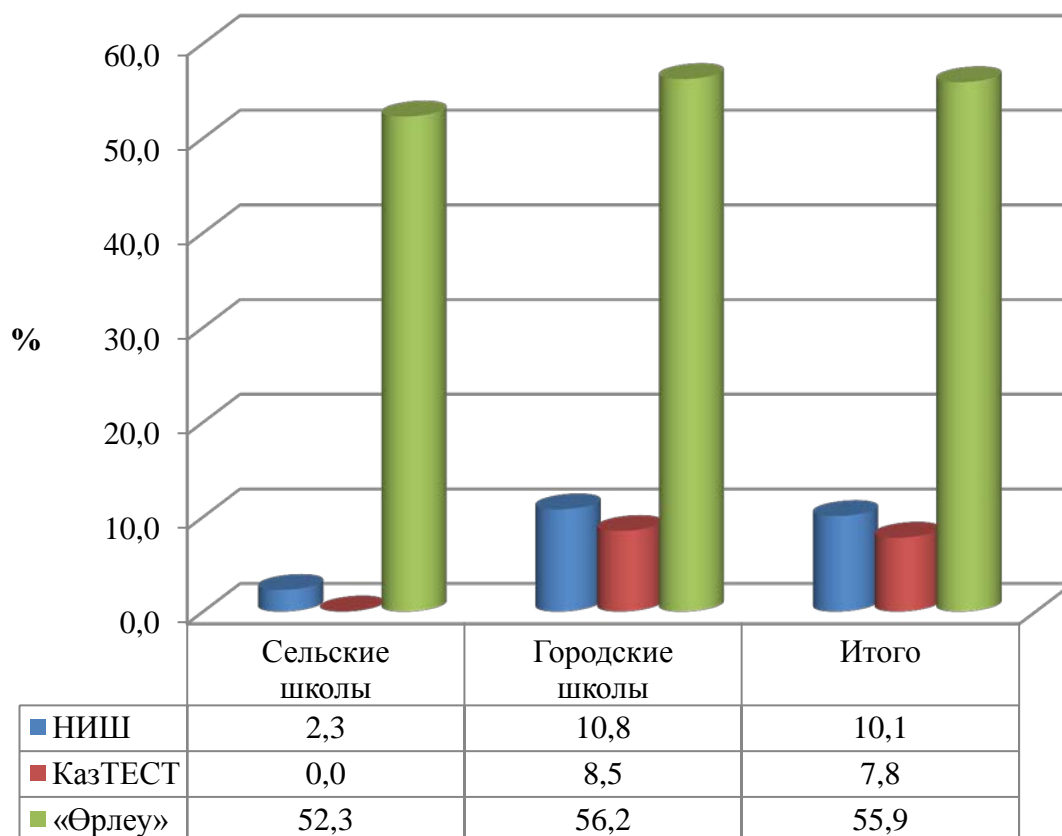

Рисунок 3.1.6 – Сведения о повышении квалификации учителей школ с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Примечательно то, что из числа учителей городских школ 8,5% имеют сертификаты КазТЕСТ. Вместе с тем настораживает низкая доля сельских учителей, прошедших курсы АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы».

Если до сих пор речь шла об учителях, ведущих предметы на казахском языке (Я2) в школах с неказахским языком обучения, то нижеследующие данные представят картину об учителях, ведущих предметы на русском языке (Я2) в школах с казахским языком обучения.

Здесь в 74 школах с казахским языком обучения, принявших участие в мониторинге, работают всего 4504 учителя, 15,2% которых задействованы в программах трехязычного образования (таблица 3.1.3).

Таблица 3.1.3 – Сведения об учителях школ с казахским языком обучения, задействованных в программах трехязычного образования

Вид школы (по месту расположения)	Всего учителей	из них задействованы в ТО	
		число	доля
Сельские школы	459	33	7,2
Городские школы	4045	323	8,0
Итого	4504	356	15,2

Из числа задействованных в программах трехязычного образования учителей высшую квалификационную категорию имеют 45,2%, первую квалификационную категорию – 47,1%, вторую – 14,9% и без категорий – 4,2%. При этом наблюдается следующая тенденция: наибольшая доля учителей, как и в случае школ с неказахским языком обучения, имеют высшую категорию, но при разнице между сельскими и городскими учителями в 45,2% в пользу вторых. В сельских школах преобладает число учителей, имеющих первую категорию (рисунок 3.1.7).

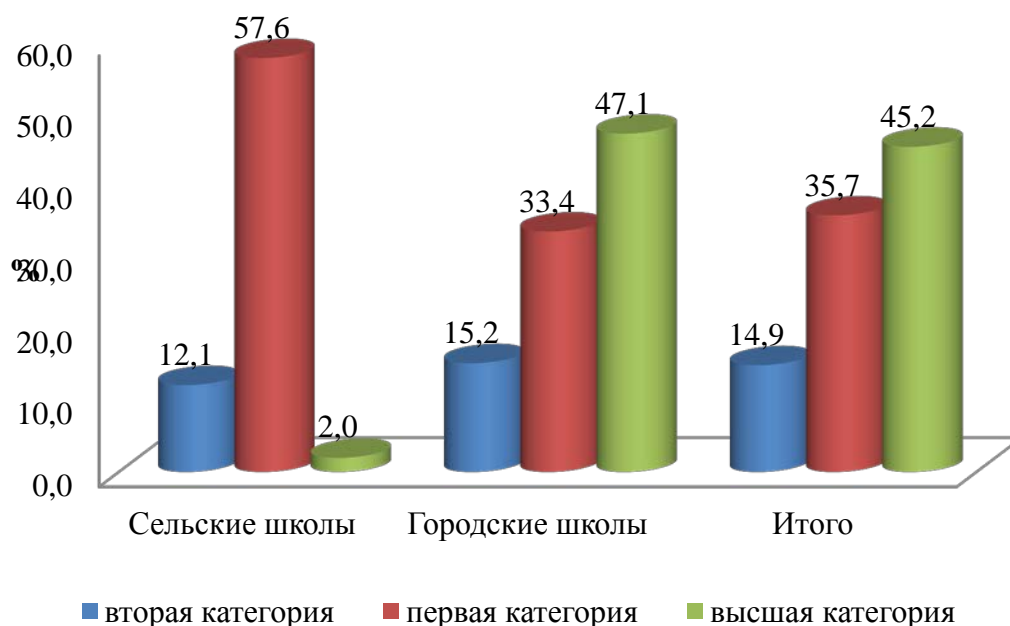

Рисунок 3.1.7 – Сведения о квалификационных категориях учителей школ с казахским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Что касается уровня образования учителей, ведущих занятия на русском языке (Я2) в школах с казахским языком обучения, то, как и в предыдущем случае, преобладает число педагогов с высшим образованием (рисунок 3.1.8).

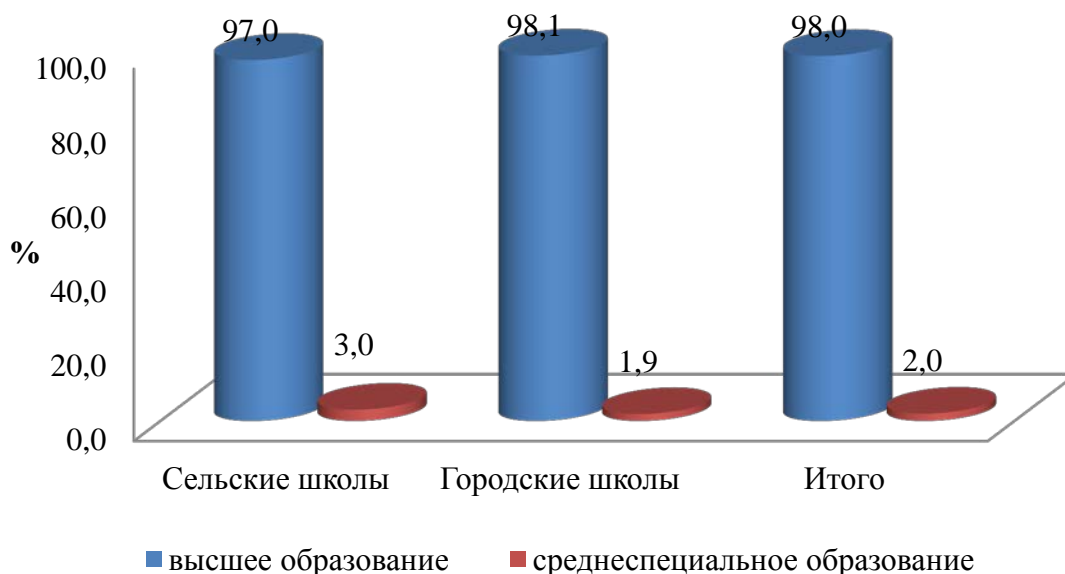

Рисунок 3.1.8 – Сведения об уровне образования учителей школ с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Относительно повышения квалификаций учителей казахских школ, ведущих занятия на русском языке (Я2) следует отметить, что в отличие от предыдущей ситуации учителя сельских школ не проходили курсы АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» и АО «Өрлеу», число прошедших данные курсы не превышает показателей учителей городских школ с русским языком обучения (рисунок 3.1.9).

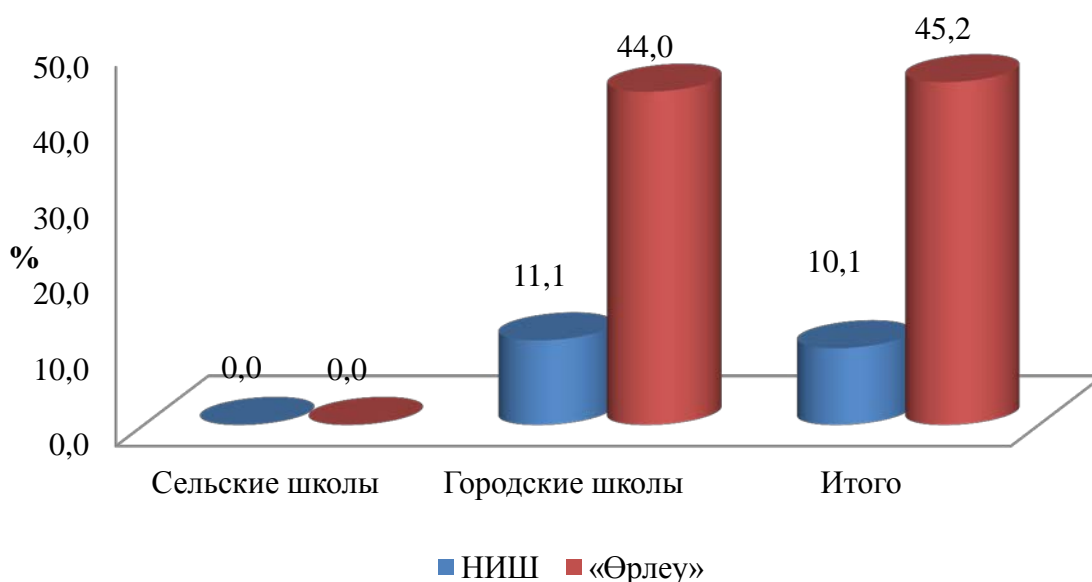

Рисунок 3.1.9 – Сведения о повышении квалификации учителей школ с казахским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Следующий блок информации содержит аналогичные сведения об учителях, ведущих предметы на английском языке (ЯЗ) независимо от языка обучения в школе. Их численность в 120 школах составила 7268 человек, 9,5% которых задействованы в программах трехязычного образования (таблица 3.1.4).

Таблица 3.1.4 – Сведения о задействованных в программах трехязычного образования учителях, ведущих предметы на английском языке

Вид школы (по месту расположения)	Всего учителей	из них задействованы в ТО	
		число	доля
Сельские школы	629	56	8,9
Городские школы	6639	638	9,6
Итого	7268	694	9,5

Из числа указанных учителей высшую квалификационную категорию имеют 27,5%, первую квалификационную категорию – 20,%, вторую – 16,2% и без категорий – 26,2%. При этом наблюдается следующая тенденция: наибольшая доля учителей, имеют высшую категорию, но при разнице между сельскими и городскими учителями в 20,3% в пользу вторых. В сельских школах преобладает число учителей, имеющих вторую категорию (рисунок 3.1.10).

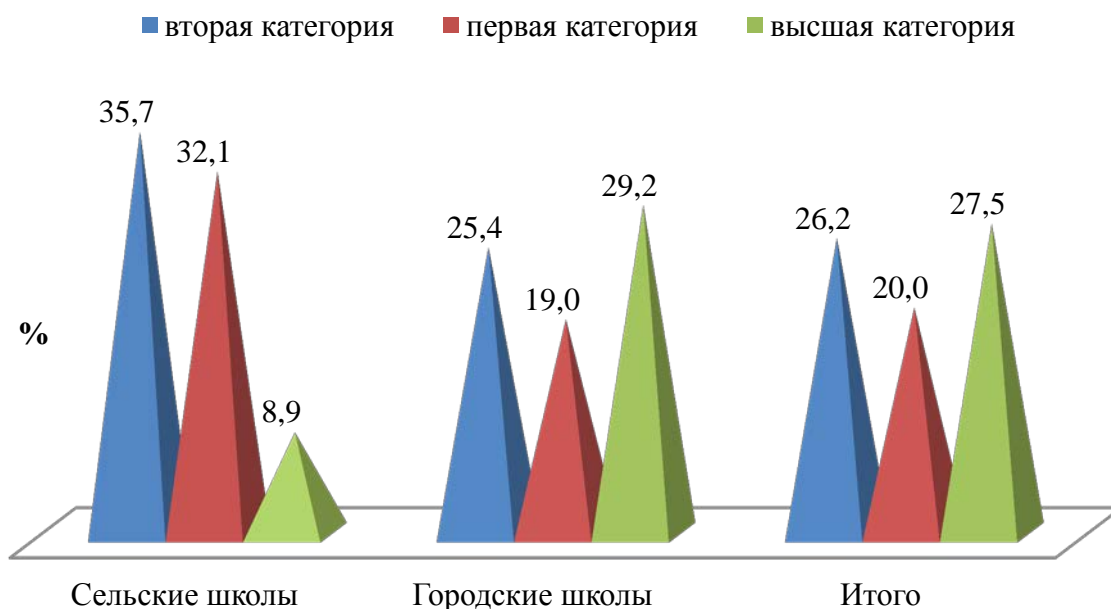

Рисунок 3.1.10 – Сведения о квалификационных категориях учителей, ведущих занятия на английском языке в школах, принявших участие в мониторинге

Что касается уровня образования учителей, ведущих занятия на английском языке (ЯЗ), то, как и в предыдущих случаях, здесь преобладает число педагогов с высшим образованием (рисунок 3.1.11).

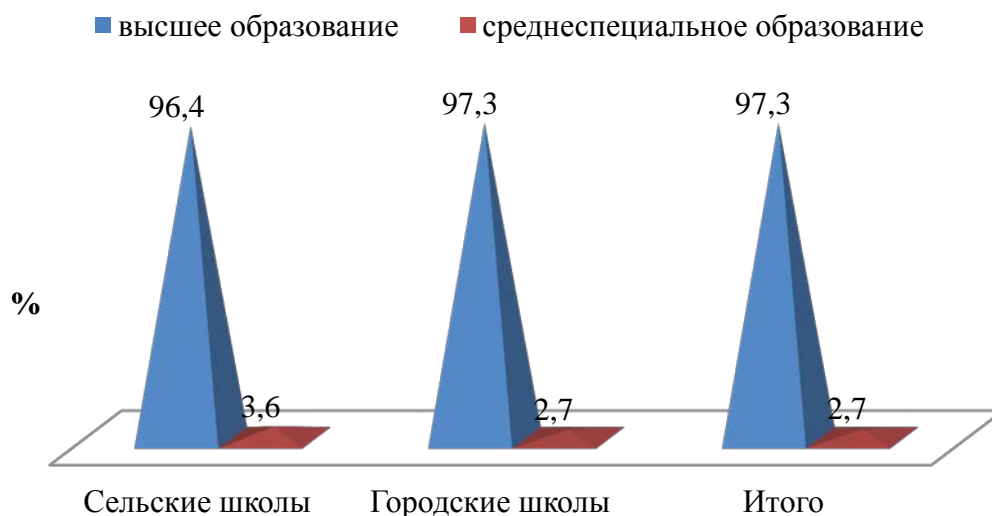

Рисунок 3.1.11 – Сведения о об уровне образования учителей школ с русским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Относительно повышения квалификаций учителей, ведущих занятия на английском языке (ЯЗ), следует отметить, что подавляющее большинство из них прошли курсы АО «Өрлеу», число учителей сельских школ, прошедших данные курсы, не превышает показателей учителей городских школ (рисунок 3.1.12).

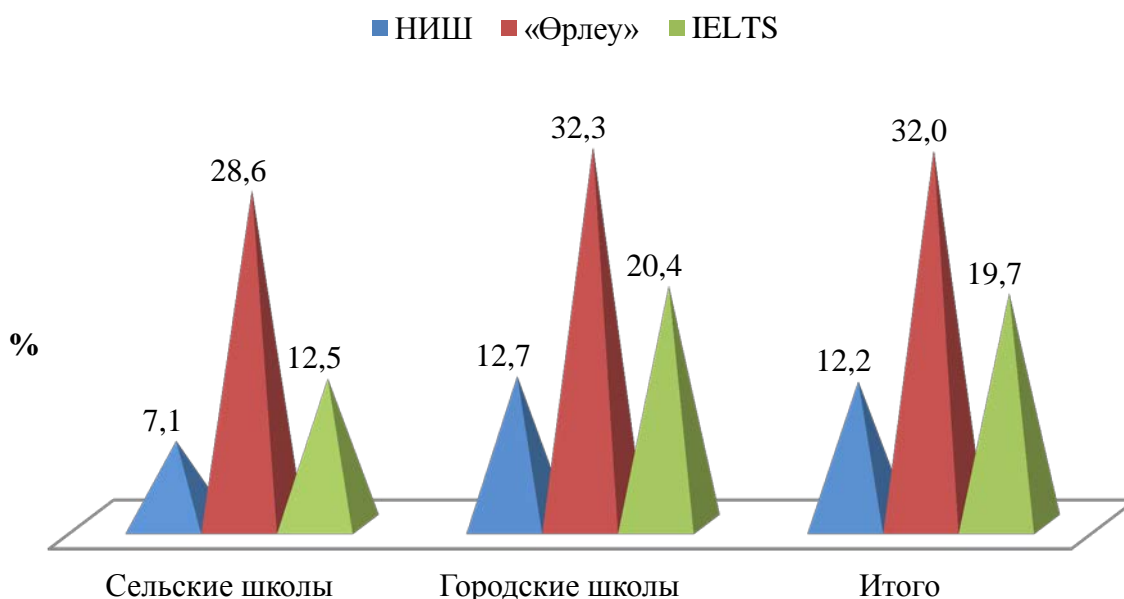

Рисунок 3.1.12 – Сведения о повышении квалификации учителей школ с казахским языком обучения, принявших участие в мониторинге

Примечательно то, что учителя как сельских, так и городских школ, имеют сертификаты IELTS (12,5% и 20,4% соответственно).

Сравнительный анализ данных по учителям, ведущим занятия на целевых языках (Я2 и Я3), свидетельствует о том, что:

4) наиболее высокие показатели по высшей квалификационной категории демонстрируют учителя, ведущие предметы на русском языке (Я2), наиболее низкие – учителя, ведущие занятия на английском языке (Я3), с разницей в 17,7% (рисунок 3.1.13);

5) подавляющее большинство учителей имеют высшее образование (рисунок 3.1.14);

6) учителя школ в большей степени активны в прохождении курсов АО «Өрлеу», при этом наиболее высокие показатели по повышению квалификации демонстрируют учителя, ведущие занятия на казахском языке (Я2), наиболее низкие – учителя, ведущие занятия на английском языке (Я3) с разницей 23,99%, однако последние проявляют большую активность в повышении языковых компетенций (рисунок 3.1.15).

Рисунок 3.1.13 – Сравнительные данные по квалификационным категориям учителей, ведущих занятия на целевых языках

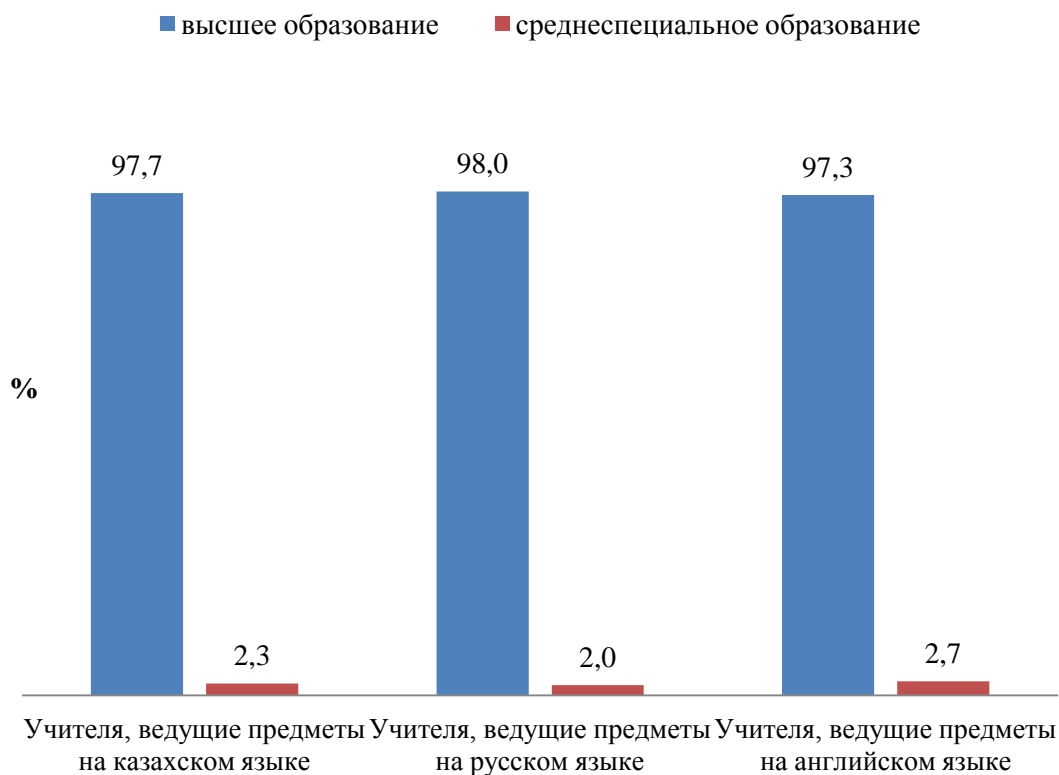

Рисунок 3.1.14 – Сравнительные данные по уровню образования учителей, ведущих занятия на целевых языках

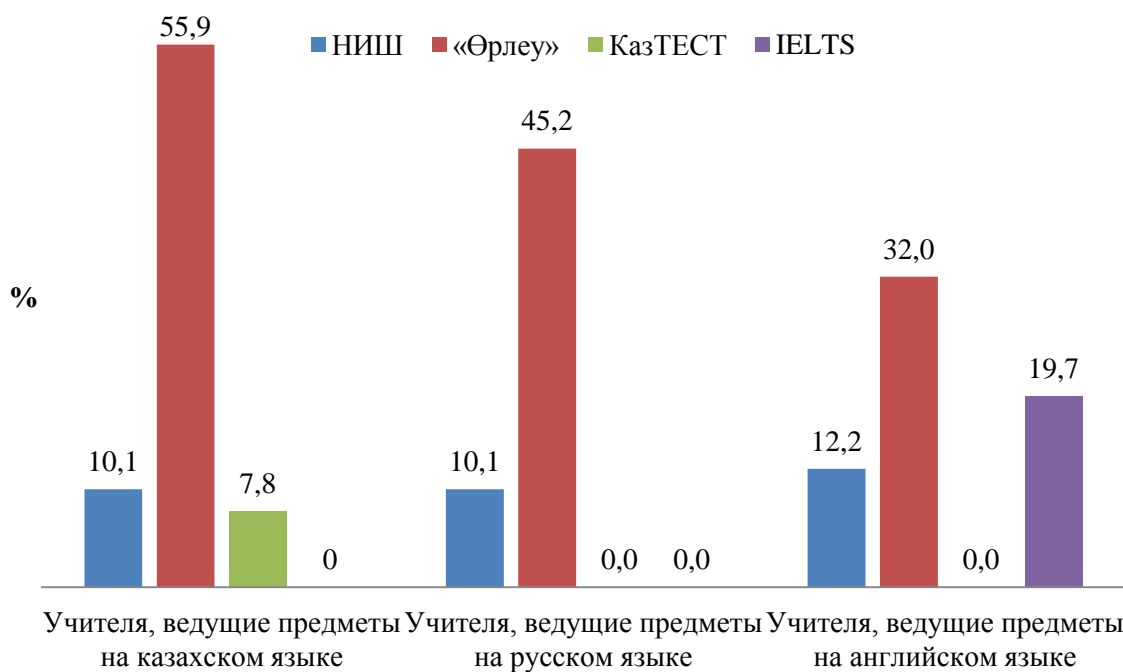

Рисунок 3.1.15 – Сравнительные данные по повышению квалификации учителей, ведущих занятия на целевых языках

3.2 Уровень: техническое и профессиональное образование

В мониторинге приняли участие 17 колледжей, 3 из которых не реализуют программы трехязычного образования. Это Актюбинский гуманитарный колледж, Жетысайский гуманитарный колледж им. Г.Муратбаева и педагогический колледж г. Щучинск.

Общий контингент студентов 14-ти колледжей, реализующих программы трехязычного образования, составляет 9755 студентов, из них на отделении с казахским языком обучения учатся 6320 студентов, или 64,8%, на отделении с русским языком обучения – 3435 студентов, или 35,2% (таблица 3.2.1).

Таблица 3.2.1 – Сведения о контингенте обучающихся очного отделения колледжей, принявших участие в мониторинге

Язык обучения (Я1)	Полный курс обучения					Сокращенный курс обучения				Итого
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	всего	1 курс	2 курс	3 курс	всего	
Казахский	1532	1567	1652	1254	6005	84	166	65	315	6320
Русский	587	792	848	698	2925	165	186	159	510	3435
Итого	2119	2359	2500	1952	8930	249	352	224	825	9755

Дисциплины на казахском языке изучают 54,2% от общего числа студентов русского отделения, на русском языке – 20,1% от общего числа студентов казахского отделения. Разница в показателях составляет 34,1% в пользу казахского языка. Это свидетельствует о неравномерной вовлеченности студентов колледжей в программы трехязычного образования.

Особенно это касается численности студентов, изучающих дисциплины на английском языке (таблица 3.2.2 и рисунок 3.2.1).

Таблица 3.2.2 – Сведения о численности студентов, изучающих дисциплины на целевых языках

Категории студентов	Полный курс обучения	Сокращенный курс обучения	Итого
Студенты русского отделения, изучающие дисциплины на казахском языке	1303	358	1661
Студенты казахского отделения, изучающие дисциплины на русском языке	1067	79	1146
Студенты русского отделения, изучающие дисциплины на английском языке	834	262	1096
Студенты казахского отделения, изучающие дисциплины на английском языке	1054	84	1138

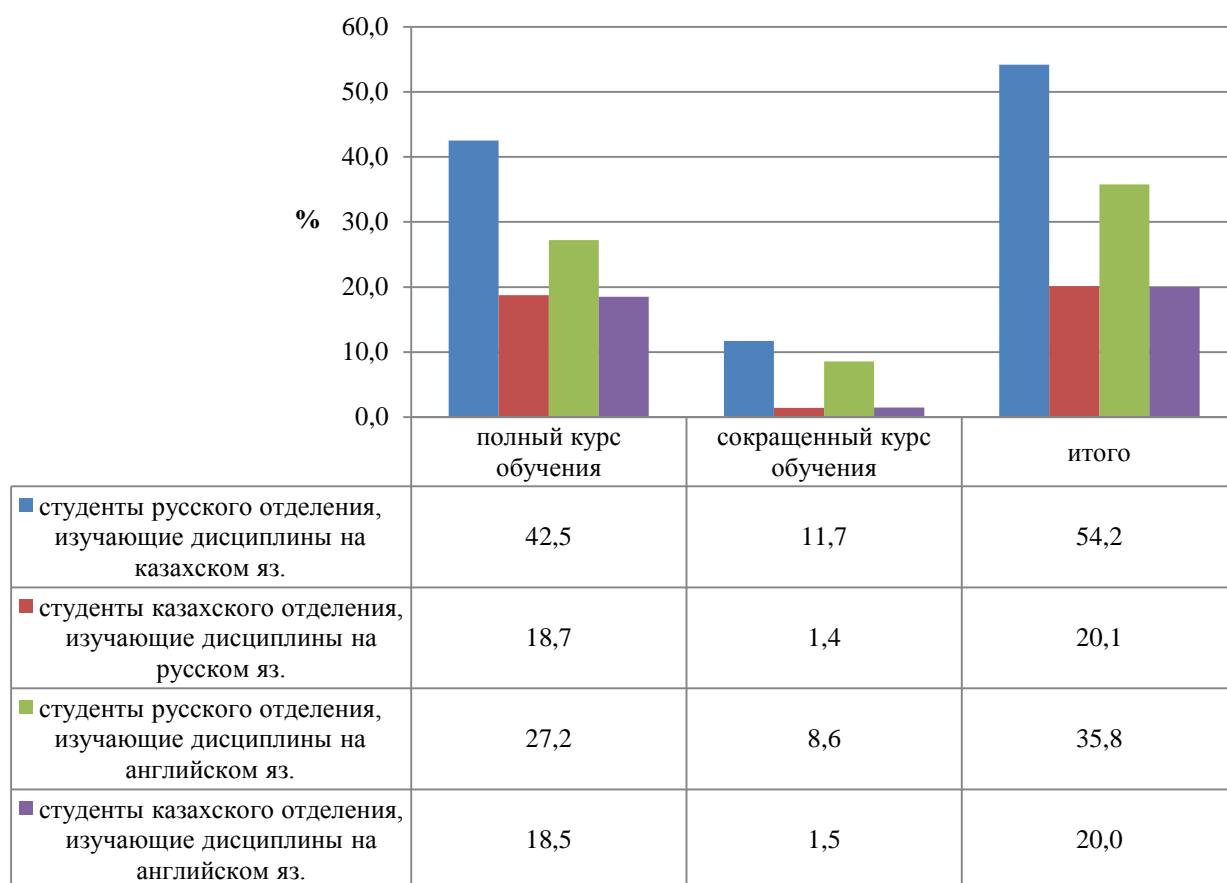

Рисунок 3.2.1 – Доля студентов, изучающих дисциплины на целевых языках

Как свидетельствуют данные рисунка 3.2.2, доля студентов колледжей, изучающих неязыковые дисциплины на английском языке, сильно разнятся в показателях между отделениями с русским и казахским языками обучения. Здесь показатели по студентам казахского отделения колледжей ниже аналогичных показателей русского отделения на 15,8% (рисунок 3.2.2).

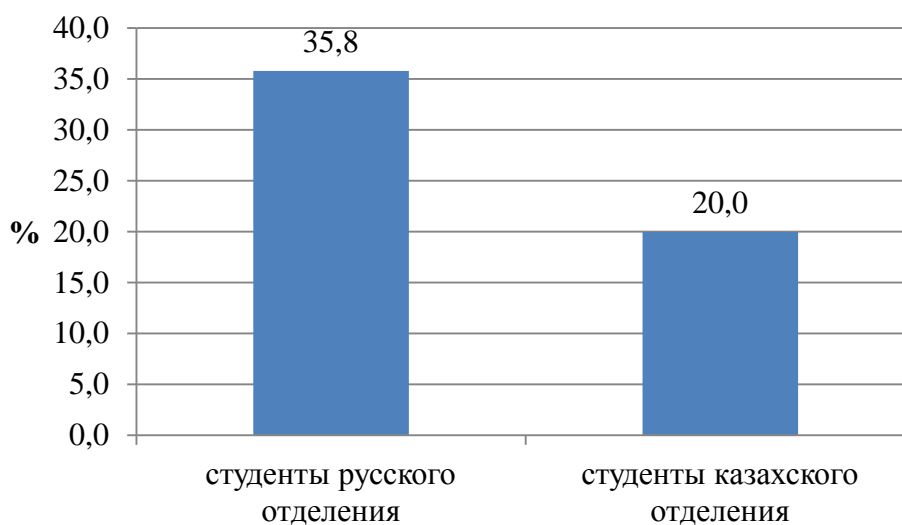

Рисунок 3.2.2 – Доля студентов, изучающих неязыковые дисциплины на английском языке

Следовательно, при разработке образовательных программ для студентов с казахским языком обучения колледжи предпочтение отдают дисциплинам, читаемым на казахском языке в отличие от программ для студентов русского отделения (таблица 3.2.3).

Таблица 3.2.3 – Распределение показателей доли студентов колледжей, изучающих неязыковые дисциплины на целевых языках по языку обучения (Я1)

Язык обучения (Я1)	Казахский язык (Я2)	Русский язык (Я2)	Английский язык (Я3)
Казахский		20,1%	20,0%
Русский	54,2%		35,8%

Вместе с тем, образовательные программы с целевым русским языком (Я2) разработаны для 32 специальностей и с целевым английским языком (Я3) для 41 специальности казахского отделения, что выше аналогичных показателей русского отделения (25 и 21 специальностей соответственно). Более того, число неязыковых дисциплин, читаемых на русском (Я2) и английском (Я3) языках в казахских группах, также превышает число дисциплин, читаемых на казахском (Я2) и английском (Я3) в группах русского отделения (таблица 3.2.4).

Таблица 3.2.4 – Количественные сведения о специальностях и неязыковых дисциплинах колледжей, изучаемых на целевых языках

Целевые языки	Число специальностей	Число неязыковых дисциплин
Казахский язык (Я2) в группах с русским языком обучения	25	5
Русский язык (Я2) в группах с казахским языком обучения	32	11
Английский язык (Я3) в группах с казахским языком обучения	41	7
Английский язык (Я3) в группах с русским языком обучения	21	4

Ниже представлен перечень дисциплин, читаемых на целевых языках:

- «Страноведение»;
- «Делопроизводство на государственном языке»;
- «Краеведение»;
- «НВП»;
- «Физическая культура»;
- «Информатика»;
- «Охрана труда»;
- «Ритмика с элементами хореографии»;

- «АФГ»;
- «Детская литература и практикум выразительного чтения»;
- «География»;
- «Основы права»;
- «Физическое воспитание с методикой обучения»;
- «Музыка с методикой обучения».

Наиболее часто в колледжах на целевых языках изучаются такие дисциплины, как «Делопроизводство на государственном языке», «Страноведение» и «Краеведение».

При этом неравномерно распределены показатели объема учебного времени, отводимого на изучение дисциплин на целевых языках. Так, в группах с казахским языком обучения на дисциплины, изучаемые на русском языке (Я2), отводится 25,1% от общего количества часов образовательной программы, что на 0,4% больше, чем объем учебного времени, отводимого на изучение дисциплин на казахском языке (Я2) в группах с русским языком обучения. Иная картина с дисциплинами, изучаемыми на английском языке (Я3): здесь в группах с казахским языком обучения данный объем учебного времени на 6,3% больше, чем в группах с русским языком обучения (рисунок 3.2.3).

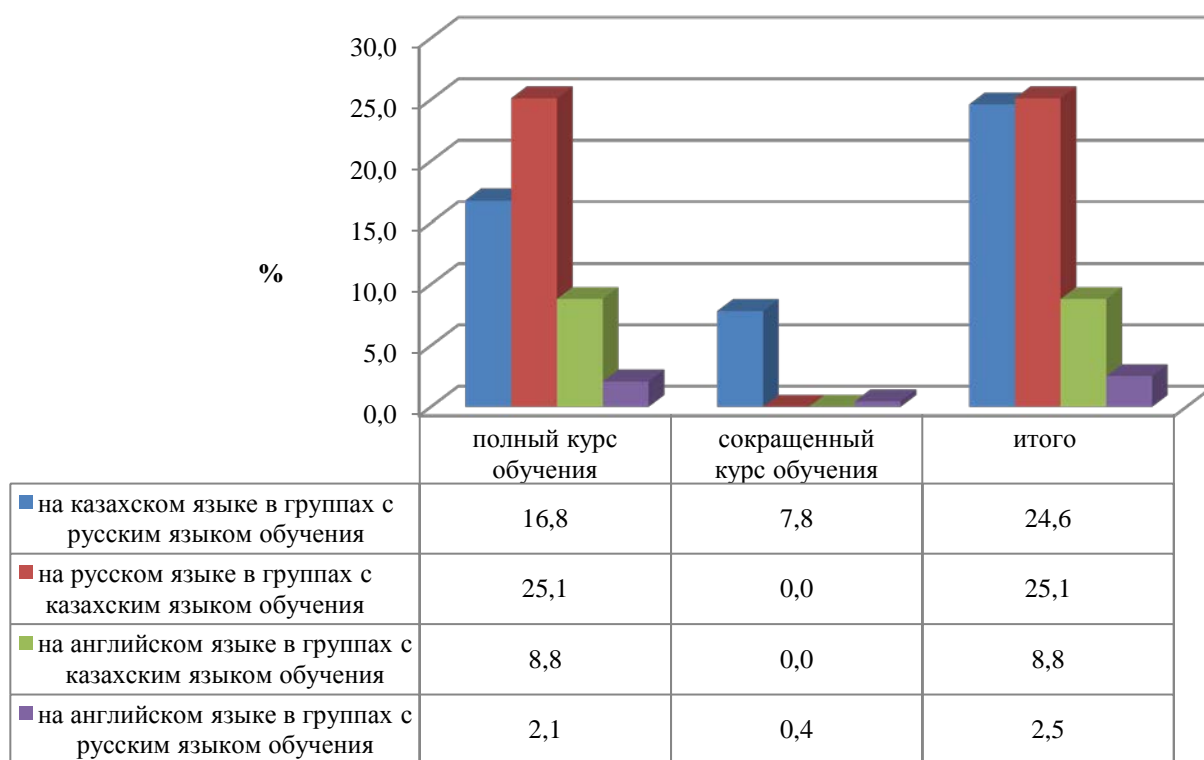

Рисунок 3.2.3 – Доля учебного времени, отводимого в колледжах на изучение дисциплин на целевых языках (Я2 и Я3)

Представленные колледжами сведения свидетельствуют о том, что преобладает число одноязычных преподавателей, из них читают только на казахском языке 444 человек, или 36,1%. Наименьшее число преподавателей,

читающих на английском языке – 94 преподавателя, или 7,6% (таблица 3.2.5, рисунок 3.2.4).

Таблица 3.2.5 – Сведения о преподавателях колледжей, принявших участие в мониторинге

Наименование организации образования	Всего по колледжу	Преподаватели, читающие			
		только на казахском языке	только на русском языке	на казахском и русском языках	на английском языке
Алматинский государственный казахский гуманитарно-педагогический колледж № 1	111	111	0	9	17
Алматинский государственный гуманитарно-педагогический колледж № 2	57	12	25	12	8
Восточно-Казахстанский гуманитарный колледж	93	53	22	12	6
Гуманитарный колледж им. М. Жумабаева	82	21	32	22	7
Жамбылский гуманитарный колледж им. Абая	196	42	3	139	12
Жезказганский гуманитарный колледж	46	30	2	5	8
Карагандинский гуманитарный колледж	102	29	36	33	0
Костанайский педагогический колледж	92	10	63	10	8
Педагогический колледж им. М.Ауэзова	110	10	2	2	3
Педагогический колледж им. Ж. Досмухамедова	83	46	9	18	10
Саркандский гуманитарный колледж	46	0	7	36	3
Северо-Казахстанский профессионально-педагогический колледж	64	2	41	19	2
Павлодарский педагогический колледж им. Б.Ахметова	89	35	23	23	8
Торгайский гуманитарный колледж им. Н.Кульжановой	58	43	6	7	2
итого	1229	444	271	347	94

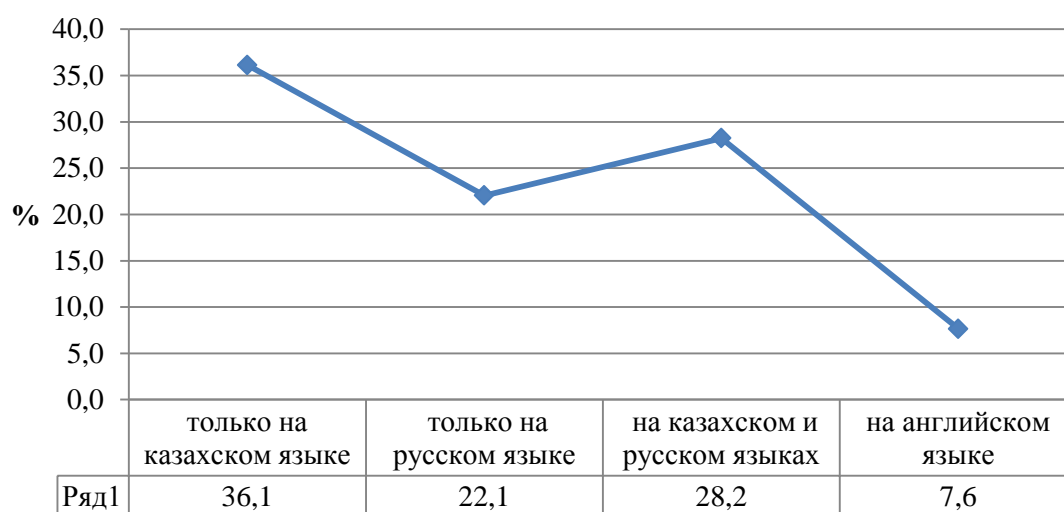

Рисунок 3.2.4 – Доля преподавателей колледжей, читающих на целевых языках

Касательно системы оценивания во всех колледжах система оценивания языковых компетенций студентов – традиционная, т.е. они не располагают данными об уровне освоения студентами навыков по четырем видам речевой деятельности (аудирование, говорение, чтение, письмо).

3.3 Уровень: высшее образование

В мониторинге приняли участие 29 вузов, 1 из которых не реализуют программы трехязычного образования. Это Казахская национальная консерватория им. Курмангазы. Общий контингент студентов 28-и вузов, реализующих программы трехязычного образования, составляет 110923 студента, из них на отделении с казахским языком обучения учатся 80212 студентов, или 72,3%, на отделении с русским языком обучения – 30711 студентов, или 27,7% (таблица 3.3.1).

Таблица 3.3.1 – Сведения о контингенте обучающихся очного отделения вузов, принявших участие в мониторинге

Язык обучения	Контингент студентов											
	полный курс обучения						сокращенный курс обучения					итого
	1 курс	2 курс	3курс	4 курс	5 курс	всего	1 курс	2 курс	3курс	4 курс	всего	
Казахский	22009	20716	19004	15391	1142	78262	479	828	637	6	1950	80212
Русский	7117	7801	7134	6820	1082	29954	168	325	263	1	757	30711
Итого	29126	28517	26138	22211	2224	108216	647	1153	900	7	2707	110923

Дисциплины на казахском языке изучают 54,2% от общего числа студентов русского отделения, на русском языке – 20,1% от общего числа студентов казахского отделения. Разница в показателях составляет 34,1% в пользу казахского языка. Это свидетельствует о неравномерной вовлеченности студентов вузов в программы трехязычного образования.

Особенно это касается численности студентов, изучающих дисциплины на английском языке (таблица 3.3.2 и рисунок 3.3.1).

Таблица 3.3.2 – Сведения о численности студентов вузов, изучающих дисциплины на целевых языках

Категории студентов	Полный курс обучения
Студенты русского отделения, изучающие дисциплины на казахском языке	3842
Студенты казахского отделения, изучающие дисциплины на русском языке	5704
Студенты русского отделения, изучающие дисциплины на английском языке	2886
Студенты казахского отделения, изучающие дисциплины на английском языке	7450

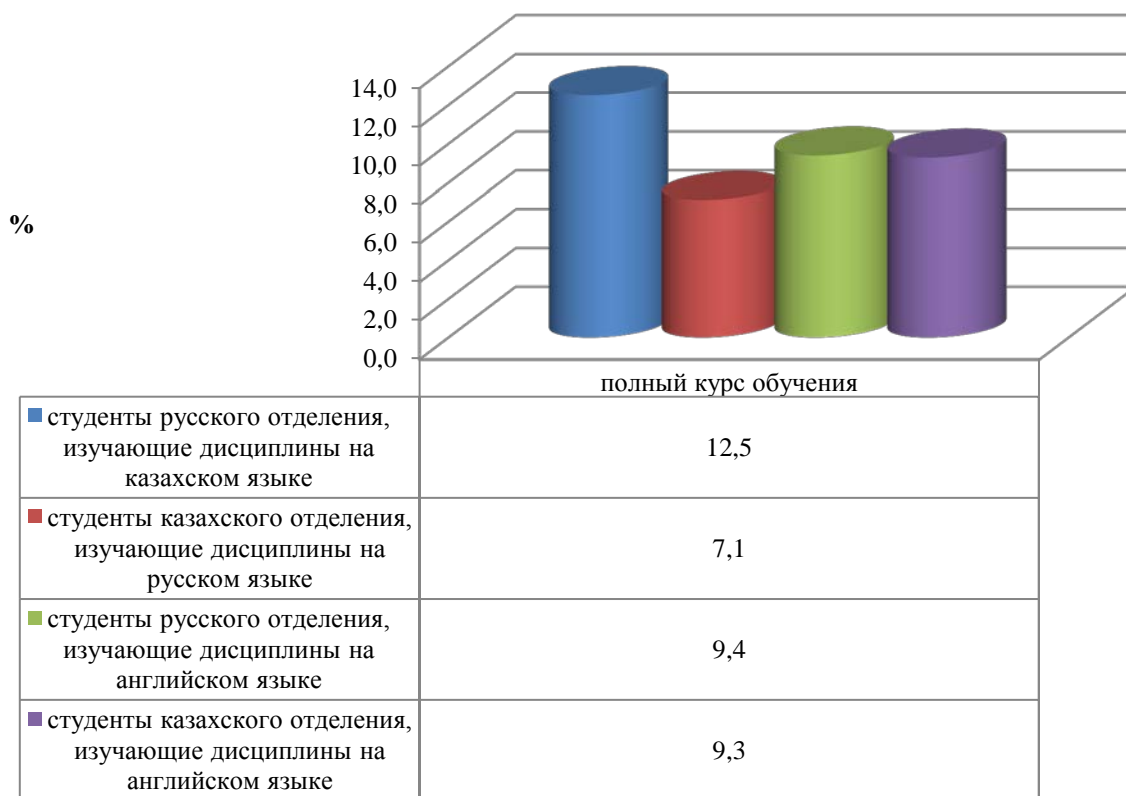

Рисунок 3.3.1 – Доля студентов вузов, изучающих дисциплины на целевых языках

Как свидетельствуют данные рисунка 3.3.2, доля студентов вузов, изучающих неязыковые дисциплины на английском языке, в отличие от колледжей практически совпадают в показателях между отделениями с русским и казахским языками обучения. Здесь показатели по студентам казахского отделения вузов ниже аналогичных показателей русского отделения всего на 0,1% (рисунок 3.3.2).

Рисунок 3.3.2 – Доля студентов, изучающих неязыковые дисциплины на английском языке

При разработке образовательных программ для студентов с казахским языком обучения вузы предпочтение отдают дисциплинам, читаемым на казахском языке в отличие от программ для студентов русского отделения: здесь разница в показателях составила +5,4% (таблица 3.3.3).

Таблица 3.3.3 – Распределение показателей доли студентов вузов, изучающих неязыковые дисциплины на целевых языках по языку обучения (Я1)

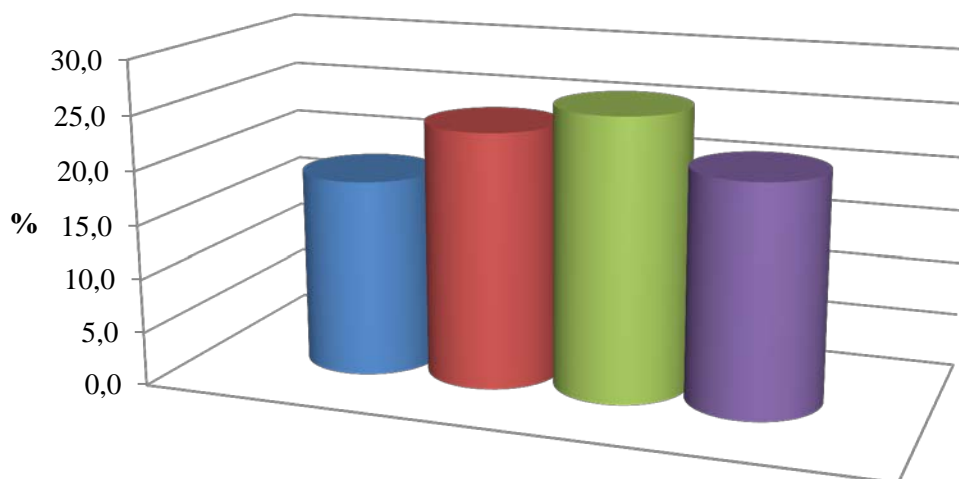
Язык обучения (Я1)	Казахский язык (Я2)	Русский язык (Я2)	Английский язык (Я3)
Казахский		7,1%	9,3%
Русский	12,5%		9,4%

Вместе с тем, образовательные программы с целевым русским языком (Я2) разработаны для 128 специальностей и с целевым английским языком (Я3) для 4153 специальностей казахского отделения, что выше аналогичных показателей русского отделения (88 и 149 специальностей соответственно). Более того, число неязыковых дисциплин, читаемых на русском (Я2) и английском (Я3) языках в казахских группах, также превышает число дисциплин, читаемых на казахском (Я2) и английском (Я3) в группах русского отделения (таблица 3.3.4).

Таблица 3.3.4 – Количественные сведения о специальностях и неязыковых дисциплинах вузов, изучаемых на целевых языках

Целевые языки	Число специальностей	Число неязыковых дисциплин
Казахский язык (Я2) в группах с русским языком обучения	88	516
Русский язык (Я2) в группах с казахским языком обучения	128	854
Английский язык (Я3) в группах с казахским языком обучения	153	1303
Английский язык (Я3) в группах с русским языком обучения	149	997

При этом неравномерно распределены показатели объема учебного времени, отводимого на изучение дисциплин на целевых языках. Так, в группах с казахским языком обучения на дисциплины, изучаемые на русском языке (Я2), отводится 23,7% от общего количества часов образовательной программы, что на 5,4% больше, чем объем учебного времени, отводимого на изучение дисциплин на казахском языке (Я2) в группах с русским языком обучения. Иная картина с дисциплинами, изучаемыми на английском языке (Я3): здесь в группах с казахским языком обучения данный объем учебного времени больше на 4,8%, чем в группах с русским языком обучения (рисунок 3.3.3).

	доля учебного времени
■ на казахском языке в группах с русским языком обучения	18,3
■ на русском языке в группах с казахским языком обучения	23,7
■ на английском языке в группах с казахским языком обучения	26,0
■ на английском языке в группах с русским языком обучения	21,2

Рисунок 3.3.3 – Доля учебного времени, отводимого в вузах на изучение дисциплин на целевых языках (Я2 и Я3)

Представленные вузами сведения свидетельствуют о том, что преобладает число двуязычных преподавателей (казахско-русские билингвы), их число достигает 5228 человек, что составляет 37,3% от общего числа ППС вузов, принявших участие в мониторинге.

Также, как и в колледжах, наименьшее число ППС вузов составляют преподаватели, читающие на английском языке – 1506 преподавателя, или 10,7% (таблица 3.3.5, рисунок 3.3.4).

Таблица 3.3.5 – Сведения о преподавателях вузов, принявших участие в мониторинге

Наименование организации образования	Всего по вузу	Преподаватели, читающие							
		только на казахском языке		только на русском языке		на казахском и русском языках		на английском языке	
		число	доля от общего числа ППС (%)	число	доля от общего числа ППС (%)	число	доля от общего числа ППС (%)	число	доля от общего числа ППС (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Актюбинский ГУ им. К.Жубанова	635	489	77,0	145	22,8	422	66,5	77	12,1
Аркалыцкий ГПИ им. И. Алтынсарина	151	70	46,4	14	9,3	54	35,8	13	8,6

Продолжение Таблицы 3.3.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Атырауский ГУ им.Х. Досмухамедова	424	354	83,5	184	43,4	424	100,0	63	14,9
ВКГУ им. Д. Серикбаева	221	20	9,0	29	13,1	0	0,0	5	2,3
ВКГУ им. С. Аманжолова	345	98	28,4	104	30,1	143	41,4	42	12,2
ГМУ г.Семей	396	189	47,7	228	57,6	160	40,4	74	18,7
ЕНУ им.Л.Н. Гумилева	1538	0	0,0	0	0,0	0	0,0	80	5,2
Жетысуский ГУ им.И. Жансугурова	333	18	5,4	14	4,2	19	5,7	14	4,2
ЗКАТУ им. Жангир хана	288	60	20,8	42	14,6	160	55,6	27	9,4
ЗКГУ им.М. Утемисова	450	122	27,1	106	23,6	152	33,8	70	15,6
ЗКГМУ им. М.Оспанова	511	455	89,0	56	11,0	397	77,7	10	2,0
Каз.нац.академия искусств им.Т.К.Жургенова	302	120	39,7	124	41,1	122	40,4	17	5,6
КазГосЖенПУ	582	220	37,8	70	12,0	210	36,1	82	14,1
КазНТУ им.К.И.Сатпаева	1133	204	18,0	329	29,0	601	53,0	12	1,1
КазНУ им. Аль-Фараби	81	13	16,0	32	39,5	29	35,8	6	7,4
КарГМУ	714	304	42,6	419	58,7	55	7,7	103	14,4
КарГТУ	660	70	10,6	72	10,9	30	4,5	66	10,0
КарГУ им. Е.А. Букетова	789	56	7,1	56	7,1	112	14,2	265	33,6
Кокшетауский ГУ им. Ш. Уалиханова	69	13	18,8	20	29,0	44	63,8	12	17,4
Костанайский ГУ им.А.Байтурсынова	418	81	19,4	162	38,8	189	45,2	28	6,7
Костанайский ГПИ	213	49	23,0	78	36,6	69	32,4	19	8,9
Кызылординский ГУ им.КоркытАта	524	33	6,3	28	5,3	399	76,1	65	12,4
Павлодарский ГПИ	239	42	17,6	71	29,7	83	34,7	43	18,0
СКГУ им. М. Козыбаева	46	13	28,3	15	32,6	0	0,0	18	39,1
СемГУ им.Шакарима	477	113	23,7	112	23,5	251	52,6	65	13,6
ТарГПИ	346	275	79,5	194	56,1	136	39,3	63	18,2
ТарГУ им. М.Х.Дулати	597	40	6,7	38	6,4	504	84,4	65	10,9
ЮКГУ им. М. Ауезова	1540	850	55,2	125	8,1	463	30,1	102	6,6
итого	14022	4371	31,2	2867	20,4	5228	37,3	1506	10,7

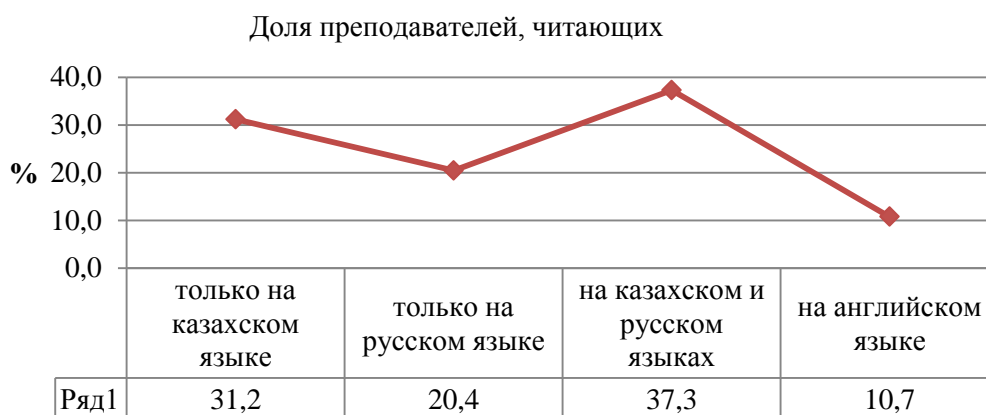

Рисунок 3.3.4 – Распределение доли ППС вузов, читающих на целевых языках

Касательно оценивания языковых компетенций студентов только три вуза применяют уровневую систему оценивания по типу CEFR. Это:

- Жетысуский государственный университет имени И. Жансугурова;
- Западно-Казахстанский государственный университет имени М.Утемисова;
- Кокшетауский государственный университет имени Ш.Уалиханова.

Анализ данных, которые представлены указанными выше вузами, свидетельствует о том, что по всем трем языкам наибольшее число студентов демонстрируют сформированность языковых компетенций на уровне B2 (рисунок 3.3.5).

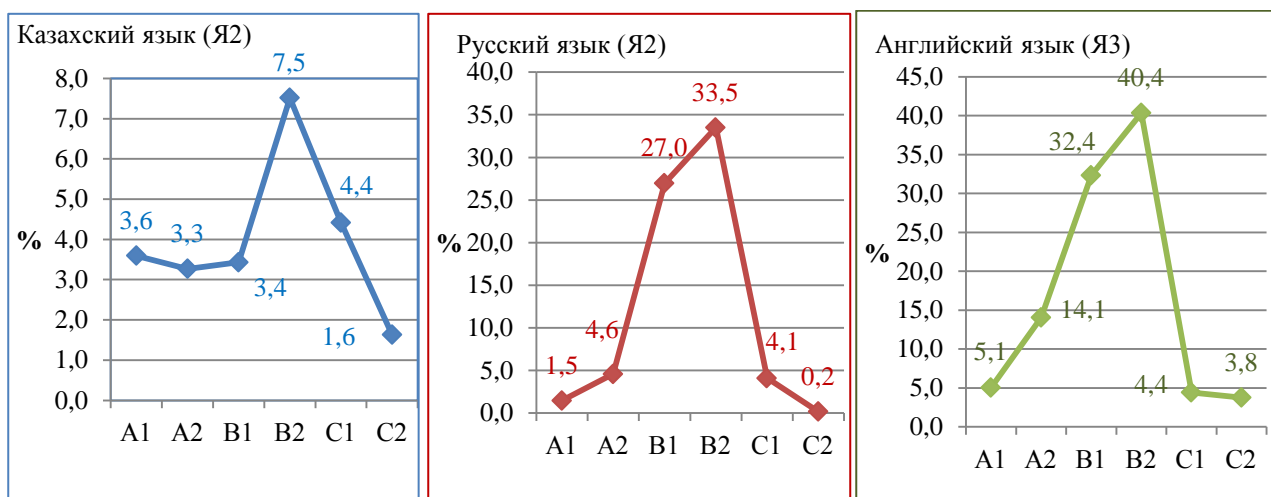

Рисунок 3.3.5 – Уровни языковых компетенций студентов трех вузов

Сравнительный анализ в разрезе трех языков свидетельствует о том, что худшие показатели студенты демонстрируют по казахскому языку (Я2) как второму языку (рисунок 3.3.6)

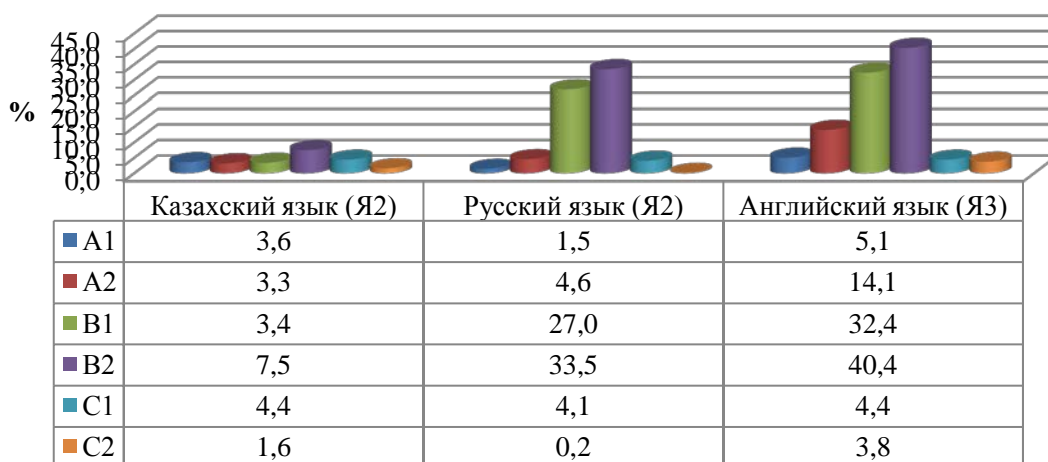

Рисунок 3.3.6 – Распределение показателей сформированности уровней языковых компетенций студентов по трем целевым языкам

4 Выводы по итогам мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней

Анализ результатов мониторинга позволяет сделать следующие **выводы**:

1) по уровню среднего образования:

1.1) явное отставание в показателях квалификационных категорий и повышения квалификаций учителей сельских школ, реализующих программы трехязычного образования;

1.2) недопустимая с педагогической и дидактической точки зрения вольность в выборе школьных предметов, изучаемых на целевых языках (Я2 и Я3);

1.3) необходимость в регулировании учебных ресурсов (учебников и УМК), обязательных и рекомендованных к использованию при обучении неязыковых предметов на целевых языках;

2) по уровню технического и профессионального образования и высшего образования:

2.1) достаточно утешительные прогнозы по кадровому обеспечению трехязычного образования в аспекте казахско-русскоязычных ППС;

2.2) наиболее уязвимые показатели демонстрируют данные по группам с казахским языком обучения (практически по всем позициям – уровни сформированности языковых компетенций студентов, объем учебного времени, отводимого на изучение неязыковых дисциплин циклов БД и ПД и др.);

2.3) особо неблагоприятная ситуация с кадровым обеспечением трехязычного образования в вузах в аспекте ППС со знанием английского языка.

Кроме того, касательно общей культуры участия в мониторингах и ответственности исполнителей первичных документов всех уровней образования следует отметить, что:

– нет ясного и четкого понимания о том, что трехязычное образование определяет казахский (Я2), русский (Я2) и английский (Я3) языки в качестве целевых языков;

– неумение или нежелание (скорее второе) читать документ для его надлежащего исполнения.

Учитывая, что данный мониторинг представляет собой первый опыт по изучению реальной практики трехязычного образования, **рекомендуется**:

– более детально и углубленно с позиции научной достоверности (при соответствующем ресурсном обеспечении) изучать вопросы кадровой политики в области трехязычного образования;

– разработать систему оценивания языковых компетенций обучающихся в аспекте освоения программного материала по целевым (Я2 и Я3) языкам;

– разработать систему квалификационных требований к педагогическим работникам, задействованным в реализации программ трехязычного образования;

- изучить реальную ситуацию подготовки педагогических кадров для трехязычного образования;
- определить на ближайшую перспективу потребность в педагогических кадрах для трехязычного образования с учетом отличительных особенностей сельских и городских школ.

Заключение

В наше время английский язык играет чрезвычайно важную роль в таких сферах человеческой деятельности, как наука, техника, экономика, торговля, спорт, туризм. Когда шведские, немецкие или даже японские учёные хотят сообщить своим иностранным коллегам о своих открытиях или поделиться интересными результатами, они публикуют научные статьи в журналах, выходящих на английском языке. Этот язык стал международным языком в авиации и судоходстве. Английский язык выступает в качестве рабочего языка абсолютного большинства международных научных, технических политических и профессиональных международных конференций, симпозиумов и семинаров. Английский язык в современном мире выполняет такую же важную роль, которую в Европе в средние века играла латынь.

В Казахстане казахский язык приобрел статус государственного языка, это означает, что он призван объединять всех граждан страны и выполнять консолидирующую функцию в социуме. Русский язык в силу массового владения им является фактором расширения информационных горизонтов в современном мире. Английский язык на сегодня представляет собой одно из необходимых условий подлинной конкурентоспособности нации.

В целом, языковая политика государства основывается на следующем:

- достичь овладения казахским языком 100% выпускников;
- не потерять достижений во владении русским языком, которые обусловлены объективными историческими причинами в Казахстане, и приумножить их;
- прибавить к естественно сложившемуся казахско-русскому билингвизму знание третьего, английского, языка как языка интеграции в мировое сообщество.

При разработке Дорожной карты развития трехязычного образования на 2015-2020 годы были отмечены риски, которые могут сопровождать процесс внедрения трехязычного образования. Среди них неприятие широкой общественностью политики трехязычного образования, пассивная или даже негативная позиция учителей-предметников, однако, как показал анализ состояния трехязычного образования в Казахстане, основным риском является неподготовленность педагогических кадров.

Это требует ускоренной реализации программы подготовки и повышения квалификации педагогов в рамках внедрения трехязычного обучения; использование различных форм подготовки педагогов, привлечение частных структур (КТЛ, школы «Мирас» и др.), проведение республиканских, областных семинаров-тренингов.

Содержание

Введение	35
1. Структура и технологические карты мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней	36
2. Методы сбора информации и обработки базы данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней	39
3. Результаты анализа данных мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней	40
4. Выводы по итогам мониторинга трехязычного образования в организациях образования всех уровней	64
Заключение	66

Қазақстанда үштілді білім беру жағдайы
Талдамалық анықтама

Состояние трехязычного образования в Казахстане
Аналитическая справка

Басуға 27. 06.2016. қол қойылды. Пішімі 60×84 ^{1/16}.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 4.

Подписано в печать 27. 06.2016. Формат 60×84 ^{1/16}.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 4.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Орынбор көшесі 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат.

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. Ы.Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Орынбор, 4, БЦ «Алтын Орда»